

MONIKKOLASTEN YKSILÖLLISYYDEN TUKEMINEN ENSIMMÄISEN IKÄVUODEN AIKANA

”Tunnenhan minäkin sinut,
miksi sinä et tiedä kuka minä olen?”

Susanna Nygård

Sari Viitanen

**Opinnäytetyö
Maaliskuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Sosiaali- ja terveysala

Tekijä(t) NYGÅRD, Susanna VIITANEN, Sari	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 53	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen ☐ saakka	
Työn nimi MONIKKOLASTEN YKSILÖLLISYYDEN TUKEMINEN ENSIMMÄISEN IKÄVUODEN AIKANA ”Tunnenhan minäkin sinut, miksi sinä et tiedä kuka minä olen?”		
Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) MARKKANEN, Marjatta (THM, lehtori), POHJOLAINEN, Maritta (THM, lehtori)		
Toimeksiantaja(t) Yhteistyökumppani Suomen Monikkoperheet ry		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kerätä Suomen Monikkoperheet ry:lle tietoa monikkoperheiden tarpeista ja näkemyksistä liittyen monikkolasten yksilöllisyyden tukemiseen. Tavoitteena oli perheiden voimavaraisuuden tukeminen ja lisääminen sekä heidän oman tietämyksensä todentaminen. Ajankohtaisen työstämme teki yleinen keskustelu lasten pahoinvoinnista yhteiskunnassamme. Mikäli päättäjät huomioisivat päätöksiä tehdessään lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaamisen tärkeyden, tulokset näkyisivät tulevina vuosina lasten ja nuorten hyvinvoinnissa sekä mielenterveydessä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimus oli osa isompaa Suomen Monikkoperheet ry:n tekemää monikkoperheille suunnattua kyselyä ”Kysely monikkolapsiperheiden ensimmäisestä ikävuodesta”. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselytutkimusta. Kohdejoukon muodostivat monikkoperheiden vanhemmat. Kysely tehtiin keväällä 2004. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalysilla.</p> <p>Tutkimus osoitti, että valtaosa monikkoperheiden vanhemmista koki lastensa yksilöllisyyden tukemisen tärkeäksi. Keinoja tähän olivat lapsen yksilöllinen huomioiminen omana persoonanaan ja lapsille erikseen annettu yksilöllinen aika. Myös ulkoiset keinot, kuten erilaiset vaatteet ja henkilökohtaiset tavarat sekä erilaiset nimet tukivat vanhempien mielestä lapsen yksilöllistä kasvua.</p> <p>Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että monikkolapsien yksilöllisyyden tukeminen on tärkeää. Tähän lapsiperheet tarvitsevat yhteiskunnan tukea. Vanhempien voimavaraisuus on tärkeää, jotta he jaksavat tukea lapsiensa tervettä kasvua ja yksilöllisyyttä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) monikkoperhe, monikkolapsi, yksilöllisyys, varhainen vuorovaikutus, voimavaraisuus		
Muut tiedot		

Author(s) NYGÅRD, Susanna VIITANEN, Sari	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 53	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title SUPPORTING THE INDIVIDUALITY OF MULTIPLE CHILDREN DURING THE FIRST YEAR OF LIFE 'I know you; how come you don't know who I am?'		
Degree Programme Degree Programme in Nursing		
Tutor(s) MARKKANEN, Marjatta (M.Sc., Senior Lecturer), POHJOLAINEN, Maritta (M.Sc., Senior Lecturer)		
Assigned by Co-operation partner Suomen Monikkoperheet ry (Association of Finland's Multiple Families)		
Abstract <p>The aim of our study was to gather to the Association of Finland's Multiple Families information on the needs and views of multiple families with regard to supporting multiple children's individuality. It was our intention to sustain and strengthen the empowerment of the families and to verify their personal knowledge. Our thesis is of current interest because of a general discussion conducted in our society of children's lack of well-being. If decision-makers paid attention to the importance of securing the well-being of families with children, the results would be seen in years to come in the well-being and good mental health of children and youth.</p> <p>The thesis has the form of a qualitative study which was part of a more comprehensive enquiry 'An enquiry on the first year of life of families with multiple children' made by the Association of Finland's Multiple Families and addressed to families with multiple children. An enquiry effected in the spring of 2004 was used as the method of gathering material. The target group consisted of the parents of multiple families, and the material was interpreted by using the method of inductive content analysis.</p> <p>The study showed that most of the parents of the multiple families felt that supporting their children's individuality was important. The means of achieving this goal were paying attention to a child as an individual and devoting time separately to individual children. A child's individual growth was supported also, parents thought, by external considerations, such as different clothes and personal belongings and different names.</p> <p>On the basis of the results of the study it can be asserted that it is important to support multiple children's individuality. In order to achieve this, families with children need support from society. The empowerment of parents is important to give them strength to support their children's healthy growth and individuality.</p>		
Keywords multiple family, multiple child, individuality, early interaction, empowerment		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	HAASTEENA MONIKKOLAPSET	4
2	PERHEESEEN SYNTYY USEAMPI LAPSI	6
2.1	Monikkoperhe ja monikkolapsi	6
2.2	Monikkoperheen haasteet	7
3	VUOROVAIKUTUS TUKEE YKSILÖLLISYYDEN KEHITTYMISTÄ	8
3.1	Varhainen vuorovaikutus ja sen vaarantuminen	9
3.2	Itsetunto	11
3.3	Temperamentti, yksilöllisyys	12
3.4	Kiintymyssuhde	14
4	LAPSEN PSYKKINEN KEHITYS ENSIMMÄISEN IKÄVUODEN AIKANA	17
4.1	Aivojen toiminnallinen kehitys	18
4.2	Minän kehittyminen	19
4.3	Kielenkehitys	20
5	PERHEEN VOIMAVARAISUUS ON TÄRKEÄÄ	21
5.1	Lapsiperheen voimavaraisuus	21
5.2	Lapsiperheen kuormittavat tekijät	22
5.3	Yhteistyösuhde	23
5.4	Vertaistuki	25
6	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	26
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	26
7.1	Tutkimusmenetelmä	26
7.2	Tutkimuksen kohderyhmä ja tutkimusaineiston keruu	27
7.3	Tutkimusaineiston analyysi	28
8	TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
8.1	Monikkolasten yksilöllisen huomioimisen tärkeys	29
8.2	Monikkolasten toisistaan erottumisen tärkeys	29
8.3	Monikkolasten erottumiseen käytetyt keinot	30
8.4	Monikkolasten yksilöllisen kasvun tukemiseen käytetyt keinot	31
8.5	Monikkolasten kasvatuksen erityispiirteet	32
8.6	Monikkolapsien välinen suhde ensimmäisen ikävuoden aikana	33

9 YHTEENVETO JA POHDINTA	34
9.1 Tutkimustulosten tarkastelu.....	34
9.2 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu	38
9.3 Opinnäytetyön prosessin pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset	39
LÄHTEET	41
LIITTEET	45
Liite 1. Kysely monikkolapsiperheiden ensimmäisestä ikävuodesta.....	45
Liite 2. Pelkosen ja Hakulisen voimavaroja vahvistava malli perhehoitotyöhön.....	46
Liite 3. Vanhemmuuden ja parisuhteen roolikartat	47
Liite 4. Monikkolasten yksilöllisen kasvun tukemiseen käytetyt keinot	48
Liite 5. Monikkovanhempien vinkkejä ja ajatuksia tuleville monikkovanhemmille	51
Liite 6. Opinnäytetyön yhteistyösopimus/lupa-anomus.....	52

KUVIOT

KUVIO 1. Kiintymyssuhdemalli.....	14
KUVIO 2: Emootiot, varhainen vuorovaikutus sekä aivojen kehitys ja toiminta muokkaavat lapsen psyykkistä kehitystä.....	18
KUVIO 3. Lapsiperheen voimavarat	22

*Omistamme tämän opinnäytetyömme lapsillemme
Lotalle, Lindalle ja Nellille sekä Janille, Tonille ja Miikalle*

Yksi vuosi

"Yksi vuosi on tosi pitkä",
lapsi sanoi illalla kerran.

Hymyili isä: "Voi pörröpääni,
Vuodet lentävät linnunsiivin –
kestävät hetken verran."

Ellen Niit, suom. Kaarina Helakisa

1 HAASTEENA MONIKKOLAPSET

Tämän päivän yhteiskunta arvostaa tehokkuutta ja suorittamista. Usein juuri heikoimmassa asemassa oleviin kohdistetaan säästötoimenpiteitä, kuten esimerkiksi lapsiperheiden kohdalla on käynyt. Vanhemmilta vaaditaan paljon voimia ja joustoa ansiotyön ja perheen yhteensovittamisessa. Lapset puolestaan tarvitsevat huolehtivan ja turvallisen vanhemman läsnäoloa ja hoitoa. Perheille pitäisi antaa enemmän valinnanmahdollisuuksia ja tukea, silloin kun lapset ovat pieniä. Sosiaali- ja terveysministeriön Terveys 2015 –kansanterveysohjelman mukaan tulisi terveyden edistämisen edellytyksiä vahvistaa kansalaisten elämänsä kaikissa vaiheissa vastasyntyneistä iäkkäisiin vanhuksiin asti (STM 2001, 21).

Suomen Monikkoperheet ry teki vuoden 2004 keväällä monikkolasten vanhemmille kyselyn, jonka tarkoituksena oli kerätä kokemusperäistä tietoa monikkoperheiden vanhemmilta liittyen lapsen ensimmäiseen ikävuoteen ("Kysely monikkolapsiperheiden ensimmäisestä ikävuodesta", liite 1). Kysely oli jaettu kolmeen aihealueeseen: nukkuminen, oma jaksaminen ja perheen tukiverkosto sekä kasvatus. Käsittelemme tässä opinnäytetyössämme kasvatuksen osiota.

Monikkolasten syntyminen ei ole perheelle omaehtoinen valinta, vaan elämän eteen tuoma tilanne. Moninkertainen onni tuo monikkoperheelle paljon iloa, mutta myös moninkertaiset elämänsä hallinnan vaatimukset ja taloudelliset kustannukset verrattuna perheisiin, joihin syntyy yksi lapsi kerrallaan. (Kumpula 2006, 2.) Elämä on monikkolasten synnyttyä kovin työntäyteistä. Käytännössä kahden vauvan hoitaminen yhtä aikaa on enemmän, kuin kaksi kertaa raskaampaa kuin yhden vauvan hoito. (Manninen 2003, 135 – 136.)

Kaksoiset voivat olla rytmiltään ja temperamentiltaan hyvin erilaisia (Manninen 2003, 137). Monikkolasten kasvattamisesta ja yksilöllisyyden tukemisesta muodostuukin suuri haaste heidän vanhemmilleen. Monikkolapsen yksilöllisyyttä kannattaa tukea ottamalla huomioon monikkolapsen oma temperamentti ja yksilölliset valinnat. (Moilanen 2004, 76 - 77.) Kaksosten syntymä on koetinkivi myös vanhempien voimavaroille ja vuorovaikutustaidoille (Manninen 2003, 148).

Terveydenhuollon merkitys perheen tukijana on jatkuvasti kasvanut, koska suvun merkitys on kaventunut perheiden eläessä usein hyvinkin itsenäisesti (Kivijärvi 2003, 258). Monikkoperheet kokevat, ettei heitä nykyisin huomioida tarpeeksi, ja ettei tiedonsaanti monikkolapsiin ja -perheisiin liittyvissä asioissa ole riittävää. Monikkolasten vanhemmat kokevat vertaistuen tarpeelliseksi ja tärkeäksi. (Matala 2006.)

Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vaaliminen, tukeminen ja hoitaminen ovat keskeisiä asioita lapsen kasvun ja kehityksen turvaamisessa. Yhteiskunnan tulisi huomioida tämä yhteiskunnallisessa päätöksenteossaan ja mahdollistaa perheille sellaiset olosuhteet, joissa lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus voi toteutua parhaalla mahdollisella tavalla. (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2453.) Vauvan ja vanhemman välinen niin laadullinen kuin määrällinenkin vuorovaikutuksen puute voi näkyä myöhemmässä vaiheessa vauvan kehityksessä (Puura 2001, 1116).

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kerätä tietoa monikkoperheiden tarpeista ja näkemyksistä liittyen monikkolasten yksilöllisyyden tukemiseen. Tavoitteena on monikkoperheiden voimavaraisuuden tukeminen ja lisääminen sekä heidän oman tietämyksensä todentaminen.

2 PERHEESEEN SYNTYY USEAMPI LAPSI

2.1 Monikkoperhe ja monikkolapsi

Perheitä, joihin odotetaan ja joihin syntyy kerralla useampi kuin yksi lapsi kutsutaan monikkoperheiksi. Kyseessä ovat siis kaksoset, kolmoset jne. Monikkoperheessä voi lisäksi olla myös lapsia, jotka ovat yksittäin syntyneitä. Monikkolapsella tarkoitetaan yhtä monisikiöraskaudesta alkunsa saanutta lasta. (Suomen Monikkoperheet ry 2006.)

Kun kaksi erillistä munasolua hedelmöittyy eri siittiösoluilla, syntyy kaksi erillistä alkiota, jotka ovat geeniperimältään erilaisia. Erimunaiset kaksoset ovat kuin ketkä tahansa sisarukset. Heitä kutsutaan epäidenttisiksi kaksosiksi. Kun yksi siittiösolu hedelmöittää yhden munasolun ja tämä munasolu jakautuu edelleen kahdeksi tai useammaksi alkioiksi, syntyvät samanmunaiset kaksoset. Alkioilla on siis täysin samanlainen perimä. Tällaiset kaksoset ovat identtisiä. (Manninen 2003, 126 – 127.)

Vuosittain Suomessa syntyy noin 850 kaksosparia ja noin kymmenet kolmoset. Nelosia ja viitosia syntyy todella harvoin. Viimeksi neloset ovat syntyneet vuonna 1994 ja viitoset puolestaan vuonna 1977. Kaikista monikkoraskauksista on spontaaneja monikkoraskauksia ollut 70 – 80 % ja keinoalkuisia 20 – 30 %. (Suomen Monikkoperheet ry 2006.) Aikavälillä 1987 – 2004 monisikiöisten raskauksien huippuvuosi oli 1998, jolloin syntyi 1959 monikkolasta. Tämän jälkeen monisikiöisten synnytysten määrä on tasaisesti laskenut ja nykyään vuosittain syntyy noin 1 700 monikkolasta. Prosentteissa tämä on noin 3 % kaikista elävänä syntyneistä lapsista. (Stakes 2005.)

Monisikiöiset synnytykset ovat lisääntyneet kaikissa Pohjoismaissa 1980-luvulta lähtien. Tähän ovat vaikuttaneet lisääntyneet hedelmättömyyshoidot sekä tehostunut vauvojen sikiöaikainen ja syntymän jälkeinen hoito. (Manninen 2003, 125 - 126.) Kaksosten osuus väestöstä on lisääntynyt myös synnyttäjien iän kohotessa. Kaksosraskauksien esiintymistiheys on korkeampaa

vanhemmilla naisilla (35 – 37 v.) ja naisilla, joilla on jo ennestään lapsia. (Manninen 2003, 125 - 126.) Viimeisten vuosikymmenien aikana monikkoperheen rakenne onkin muuttunut. Aiemmin monikot syntyivät monilapsisen perheen nuorimmiksi. Nykyään he tulevat lapsettomuushoitojen jälkeen perheen esikoisiksi. Vanhemmat ovat täten yleensä iäkkäämpiä kuin muut ensimmäisen lapsensa saavat vanhemmat. (Moilanen 2004, 73.)

2.2 Monikkoperheen haasteet

Tieto kahdesta vauvasta aiheuttaa suuren yllätyksen monille vanhemmille. Nykyaikainen ultraäänitutkimus mahdollistaa kuitenkin mahdollisimman varhaisen monisikiöisen raskauden toteutuksen ja näin äidille ja isälle jää aikaa sopeutua tilanteeseen. (Manninen 2003, 128 – 129.) Lasten terveys alkaa muodostua jo sikiöaikana, minkä vuoksi erityisesti raskaana olevien terveyden edistäminen on merkityksellistä. Lasten terveyttä uhkaavat turvattomuuteen liittyvät oireet ja sairaudet, kuten mielenterveyshäiriöt ja sosiaalisen kehityksen häiriöt. (STM 2001, 23.)

Lähes puolet kaksosista syntyy ennenaikaisesti, jolloin heitä koskevat myös keskosuuden tuomat riskit (Kumpula 2004, 12). Kaksosten ennenaikainen syntymä on kolme kertaa yleisempää kuin ainokaisina syntyneillä. Yli kahdella kolmasosalla kaksosista voidaan todeta merkkejä hidastuneesta kasvusta syntymän aikaan. Yli puolet kaksosista painaa syntyessään alle 2 500 g. (Manninen 2003, 131.) Kaksoset tarvitsevat siis vastasyntyneenä erityistä hoitoa. Myös neurologisen kehityshäiriön riski on monikkolasten kohdalla moninkertainen verrattuna yksitellen syntyneisiin lapsiin. Samoin kielenkehitys on usein hidastunut. (Kalland 2003, 218.)

Monikkolasten syntymä merkitsee vanhemmille huomattavasti suurempaa kuormitusta, kuin lasten syntyminen yksitellen (Kalland 2003, 218). Tietoisuus komplikaatioiden suurentuneesta todennäköisyydestä varjostaa raskauden kokemusta (Manninen 2003, 131). Lasten hoitaminen ja huomioiminen vaatii vanhemmilta erityisen paljon voimavaroja. Kallandin (2003) mukaan kaksosten äitien on todettu olevan viisi kertaa useammin masentuneita kuin yhden

vauvan synnyttäneet. Samoin väsymys on heillä pysyvämpää verrattuna äiteihin, jotka ovat saaneet lapsia tiheästikin, mutta eivät samanaikaisesti. (Kalland 2003, 218 – 219.)

Monikkoperheissä tarvitaan lasten syntymästä lähtien perustarvikkeita enemmän ja samanaikaisesti, kuin perheissä, joihin syntyy yksi lapsi kerrallaan. Perheen elinkustannukset kasvavat. Myös suurempi asunto ja auto aiheuttavat usein perheelle lisäkuluja. Perheelle aiheutuu myös lisäkustannuksia poliklinikkamaksuista ja matkakuluista lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana. Myös mahdollinen äidin ja/tai lasten osastohoito sairaalamaksuineen on lisäkustannus monikkoperheille. (Kumpula 2006, 4 – 5.)

3 VUOROVAIKUTUS TUKEE YKSILÖLLISYYDEN KEHITTYMISTÄ

Keltinkangas-Järvinen (2004, 9) toteaa kaikkien äitien tietävän, että jokainen vauva on syntyessään erilainen, ja että samassa perheessä ja saman kasvatuksen tuloksena kasvaa erilaisia, yksilöllisiä lapsia. Vauvan ja vanhemman suhde on alusta alkaen vuorovaikutusta. Jokaisella lapsella on ominaislaatunsa, joka säilyy yli eri kehityskausien. (Keltinkangas-Järvinen 2004, 9.)

Kasvatuksella tarkoitetaan niitä välillisiä ja välittömiä toimia ja tekijöitä, joilla pyritään vaikuttamaan ja jotka vaikuttavat kasvatettavaan. Kasvatuksella pyritään tukemaan yksilön valmiuksia selviytyä itsenäisesti elämässä. Kasvatuksen tavoitteet ja päämäärät määrittyvät yhteiskunnassa vallitsevien arvojen, normien, moraalikäsitteiden ja ihmiskäsityksen pohjalta. Kasvatus on aina vuorovaikutuksellista toimintaa, jossa niin kasvattaja kuin kasvatettavakin vaikuttavat toisiinsa. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2002, 108.) Monikkolapset muodostavat erityisen haasteen kasvattajilleen. Lasten yksilöitymistä tulee tukea huomioimalla lapsen temperamentti sekä yksilölliset tarpeet ja valinnat. (Moilanen 2004, 76.)

3.1 Varhainen vuorovaikutus ja sen vaarantuminen

Ultraäänidiagnostiikka on muuttanut käsityksiä sikiön elämästä. Sikiön näkeminen tukee varhaista kiintymistä vauvan ja vanhemman välillä. Nähdessään monikkolapset ultraäänitutkimuksessa vanhemmille konkretisoituu kuva tulevista lapsista. Monisikiöisiä raskauksia pidetään riskitilanteena ja tämän vuoksi ultraäänitutkimuksia tehdään useammin ja huolellisemmin kuin yhden lapsen kohdalla. Usein tapahtuvat tutkimukset lisäävät äidin ja isän mahdollisuutta tutustua vauvoihinsa paremmin jo raskauden aikana. (Manninen 2003, 129.)

Vauvan psyykinen kokemus alkaa loppuraskauden aikana. Tuolloin lapsi näkee kohtumaailmansa, kuulee äidin elimistön ja ulkopuolisen maailman ääniä. Hän tottuu äidin ja läheisten puheeseen. (Kurki 2001.) Lapsi kykenee jo syntymästä alkaen biologisten, kognitiivisten, kommunikatiivisten, emotionaalisten ja sosiaalisten, toiminnallisesti jäsentyneiden taitojensa avulla etsimään aktiivisesti vuorovaikutusta. Hän kykenee säätelemään omaa käyttäytymistään vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Varhainen vuorovaikutus on lapsen ja vanhemman välillä tapahtuvaa dialogia, jossa he vaikuttavat toinen toisiinsa. (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2447.) Se on kaikkea arkista toimintaa: syöttämistä, nukuttamista, vaippojen vaihtoa, kylpemistä ja leikkimistä. Inhimillinen vuorovaikutus on vaihtelevaa sekä koko ajan vastavuoroista toisiinsa vaikuttamista lapsen ja vanhemman välillä. Vuorovaikutuksen kautta lapsi syventää ja rakentaa jatkuvasti uutta mielenmaisemaansa ja näin ollen laajentaa sisäistä psykologista kokemista. (Tamminen 2004, 46 – 47, 49.) Vanhemmat tarjoavat kiintymyssuhteen ja suojan lapselleen huolehtimalla lapsen fyysisestä hyvinvoinnista, oppimaan auttamisesta ja tunteiden kehittämisestä. Varhaiseen vuorovaikutukseen kuuluu lapsen uusien taitojen ihasteleminen ja surussa tukeminen. (Ivanoff, Risku, Kitinoja, Vuori & Palo 2006, 36.)

Ihmisten välinen vuorovaikutus koostuu kolmesta eri tekijästä: havaittavissa olevista tapahtumista, osapuolten subjektiivisista kokemuksista sekä muistoihin ja mielikuviin eli representaatioihin aikaisemmista vuorovaikutustapahtumista. Yhdessäolon mallin sekä representaatioiden avulla vauva pystyy jäsentämään tapahtumia sekä ennakoimaan, mitä vuorovaikutustilanteessa tulee tapahtumaan. Inhimillisessä vuorovaikutuksessa on merkitystä myös affektiivisella tasolla eli tunnetasolla (emootiot). Affektiivisella tasolla kohtaavat osapuolten subjektiiviset kokemukset sekä ulkoiset tapahtumat. (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2447, 2450.) Osa vuorovaikutuksesta on sellaista, jonka tiedostamme, mutta suurin osa on tiedostamatonta: meille tapahtuu ja me vaikuttamme tahtomattammekin. Vanhemmista suurin osa toimii vaistomaisesti vauvansa kanssa ”oikein”; he osaavat koskettaa hellästi, puhua lempeällä äänellä, katsoa läheltä vauvaansa sekä suojata vauvan ympäristöä. (Kurki 2001.)

Mikäli kaksosten ja äidin vuorovaikutussuhde on riittävän hyvä, kumpikin kaksosista luo ensisijaisen kiintymyssuhteen äitiin. Vasta tämän jälkeen lapsen on mahdollista luoda aito kiintymyssuhde toiseen kaksoseen. (Manninen 2003, 146, 149.) Toistuva ja jatkuva vuorovaikutus vauvan ja hänen vanhempansa välillä merkitsee ihmissuhteen kehittymistä, joka on pohjana lapsen kaikille myöhemmille ihmissuhteille (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2447).

Lapsen koko kehityksen ajan tunteet säätelevät käyttäytymistä, sisäisiä prosesseja sekä sosiaalista vuorovaikutusta. Vanhempien herkkyydellä ja vastavuoroisuudella vauvan antamiin viesteihin vastaamisessa on keskeinen merkitys lapsen kognitiivisessa, kielellisessä ja sosiaalisessa kehityksessä. (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2451.) Vanhemman kanssa kasvotusten käytävä vuorovaikutus on ensiarvoisen tärkeää vauvan kehitykselle. Sekä vauva että vanhempi pyrkivät sovittamaan omaa käyttäytymistään toisen tunnetilaan. Vauvat ovat erittäin herkkiä vanhemman emotionaalisen vasteen laadulle. (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2451.)

Puutteellisen vuorovaikutuksen seurauksena syntyvät depressio-oireet. Tutkimuksissa on todettu, että masentuneet äidit leikkivät ja puhuvat vähemmän lastensa kanssa, osoittavat enemmän kielteisiä tunteita ja reagoivat hitaammin lapsensa aloitteisiin ja viesteihin kuin ei-masentuneet äidit. Puutteita kyvyssä pitää yllä riittävän myönteistä vuorovaikutusta lastensa kanssa on todettu myös teini-ikäisillä äideillä, päihderiippuvaisilla sekä sosiaalisesti vaikeissa olosuhteissa elävillä, jatkuvasti huoliaan ajattelevilla äideillä. Lapsella itsellään voi olla myös sellaisia ominaisuuksia tai käyttäytymistä, jotka voivat johtaa puutteelliseen vuorovaikutukseen vanhemman kanssa. Tällöin lapsen ominaisuudet tai käyttäytyminen eivät vastaa vanhemman odotuksia ja käsityksiä lapsesta. (Puura 2001, 1117.)

Puutteellinen vuorovaikutus ilmenee lapsilla monin eri tavoin. Esimerkiksi lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana yli kuusi kuukautta masennuksesta kärsineiden äitien vauvoilla on todettu lukuisia käyttäytymisen sekä fysiologisen ja biokemiallisen säätelyn häiriöitä. Lisäksi heidän kognitiivinen kehityksensä on heikompaa kuin muiden lasten. (Puura 2001, 1117.)

Kaksosuus on riski vauvan ja vanhemman väliselle vuorovaikutukselle. Kaksosraskauksiin liittyvät huolet aiheuttavat riskin varhaisen vuorovaikutuksen häiriintymiselle etenkin silloin, kun toiseen kaksoseen liittyy enemmän huolta hänen terveytensä vuoksi. Vanhemmat saattavat tiedostamattaan suosia toista vauvaa. Lisäksi jatkuva kilpailutilanne sekä vauvojen itsensä että vanhempien kokemana aiheuttaa lisääntyneitä stressitilanteita, jotka saattavat haitata lasten tervettä yksilökehitystä. (Manninen 2003, 146.)

3.2 Itsetunto

Itsetunto on ihmisen sisäinen tila ja myös jossain määrin pysyvä ominaisuus. Se on oma mielikuva omasta pärjäämisestä sekä tunne siitä millainen ja miten hyvä minä olen, mihin minä pystyn, mitä minä haluan, mitä osaan ja mitä voin oppia. Siihen vaikuttavat kaikki ihmissuhteet, palaute toisilta ihmisiltä, ympäristön kannustus, läsnäolo, tuki ja lohtu. Nämä kaikki ovat tärkeitä itsetunnon kehityksen kannalta. (Cacciatore 2006a.)

Itsetunto kehittyy koko elämän ajan, mutta tietyillä kehitysvaiheilla on erityinen merkitys itsetunnon kehittymiselle. Vanhempi voi ensimmäisten kuukausien aikana antaa lapselleen hyvän perustan myönteisen itsetunnon kehittymiselle. Vanhempi viestittää katsekontaktillaan, ilmeillään, kosketuksellaan ja äänenpainoillaan lapselleen, että tämä on arvokas ja tuottaa vanhemmalle mielihyvää. (MLL Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007.)

Lapsella on synnynnäisesti hyvä itsetunto. Hän hakee yhteyttä sekä läheisyyttä, hän hymyilee ja aloittaa vuorovaikutuksen. Mikäli hoitaja on uupunut ja masentunut ja vetäytyy pois vuorovaikutuksesta, vauva kokee, ettei ole huomion arvoinen. Varhain koettu tunnekylmyys, torjutuksi tuleminen sekä välinpitämättömyys aloittavat kielteisen kierteen. Kun samantapaiset kokemukset toistuvat elämän mittaan, ne vievät kehitystä yhä uudelleen kohti heikkoa itsetuntoa. (Cacciatore 2006b.) Tutkimusten mukaan lapselle syntyvä kokemus itsestään eli itsetunnon perusta vastaa pitkälle ympäristön tapaa kohdella häntä (MLL Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007).

Cacciatore (2006b) toteaa, että itsetunto voi kehittyä myös toiseen ääripäähän: ylisuureksi itsetunnoksi. Mikäli lapsi jää itsensä varaan ja joutuu pärjäämään yksin, hänelle tulee kaiken kattava ja itseriittävä minä. Lapsesta ei tule liian itsetuntoista ihmistä sen takia, että hän saa lapsena osakseen paljon huomiota. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, ettei vanhempi hylkää, eikä edes uhkaile hylkäävänsä lastaan missään tilanteessa. Samalla, kun lapsi kasvaa hänen itsetuntonsa rakentuu ja muuttuu koko ajan (Cacciatore 2006b.)

3.3 Temperamentti, yksilöllisyys

Synnynnäistä erilaisuutta, joka tekee jokaisesta ihmisestä yksilön, kutsutaan temperamentiksi. Temperamentti on ihmisen käyttäytymistyylillä eli ihmisen yksilöllinen tapa reagoida asioihin. (Keltinkangas-Järvinen 2004, 10.) Vauvan temperamentin yhteensopivuus vanhempien käytöksen ja odotusten kanssa voi olla lapsen psyykkisen kehityksen kannalta sekä suoja- että riskitekijä (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2448).

Temperamenttipiirteitä ovat esimerkiksi aktiivisuus, sosiaalisuus, taipumus mielihahaan ja ärtyvyyteen, joustavuus uusissa tilanteissa, sopeutumisen vaikeus tai helppous sekä keskittymiskyky. Temperamentti on pysyvä ominaisuus, mutta tavassa, miten temperamenttipiirteet ilmenevät, on iän mukaista vaihtelua. Temperamentin pysyvyys johtuu sen biologisesta pohjasta, se on sidoksissa aivorakenteisiin ja fysiologiaan. Tähän perustuen temperamenttia kutsutaan persoonallisuuden biologiseksi pohjaksi. (Keltinkangas-Järvinen, Räikkönen & Puttonen 2001, 1.)

Itsetunto, sosiaaliset taidot, selviytymiskeinot ja stressinsietokyky saavat alkunsa varhaislapsuudessa. On oleellisen tärkeää ymmärtää temperamentin merkitys tässä kehityksessä. Lapsen temperamentin, yksilöllisyyden tunteminen ja ymmärtäminen helpottaa ja auttaa vanhempia heidän kasvatustyössään. (Keltinkangas-Järvinen 2004, 12 – 13.)

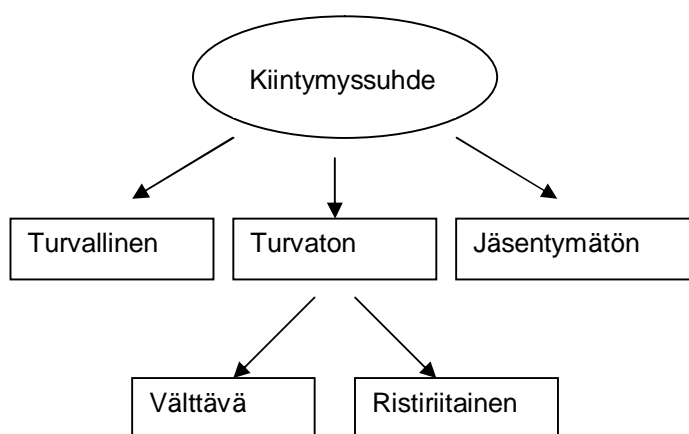
Temperamentin avulla voidaan selittää, miksi vauvat ovat alusta alkaen erilaisia. Lapsi ei synny psyykkisenä tyhjiönä. Äidin ja lapsen välillä on heti alusta lähtien vuorovaikutus, jossa lapsi reagoi äitiin ja äiti puolestaan lapsen temperamenttiin. Jos lapsi on tyytyväinen, nukkuu pitkiä öitä ja rauhoittuu heti syötön jälkeen (ns. helppo temperamentti), äiti luonnollisesti kokee itsensä paremmaksi äidiksi, kuin jos lapsi olisi levoton ja vaatisi koko ajan huomiota (ns. vaativa temperamentti). (Keltinkangas-Järvinen ym. 2001, 2.)

Moilanen (2004) korostaa, että monikkolasten yksilöllisyyttä kannattaa tukea ottamalla huomioon lapsen oma temperamentti ja yksilölliset ominaisuudet. Monikkovanhemmat toivovat usein lapsiltaan samaa vuorokausirytmää, mikä olisi vanhemmille itselleen levon ja palautumisen kannalta tärkeää, mutta tämä vähentää monikkolapsen mahdollisuutta kasvaa omaa yksilöllisyyttään, temperamenttiaan toteuttaen. (Moilanen 2004, 74 - 76). Vanhemmat eivät voi muuttaa pienen lapsen temperamenttia. Heidän tehtävänsä on hyväksyä se, jotta lapsi kokee myös itsensä hyväksytyksi. (Keltinkangas-Järvinen 2004, 54.)

3.4 Kiintymyssuhde

Yksi kehityspsykologian keskeisimpiä teorioita on kiintymyssuhdeteoria, jonka Bowlby kehitti jo 1950-luvulla (Keltinkangas-Järvinen 2004, 183). Kiintymyssuhde on lapsen ja vanhemman välinen tunnesuhde. Sen laatu on yhteydessä lapsen ja vanhemman välisten toistuvien vuorovaikutuskokemusten laatuun. Vauvalla esiintyy biologisesti määräytyviä käyttäytymismuotoja, kuten itku, katsekontakti, suuntautuminen kohti hoitajaa, takertuminen ja jokeltelu. Nämä käyttäytymismuodot toimivat viestinä hoitajalle ja saavat aikaan erilaisia vasteteita hoitajassa. Siihen, millaiseksi kiintymyssuhde kehittyy (kuvio 1) vaikuttaa se tapa, miten vanhempi vastaa vauvan viesteihin. (Mäntymaa, Luoma, Puura & Tamminen 2003, 461 – 462.) Taipale (1998) toteaa, että lapsi on hyvin valikoiva, ja ettei pelkkä hoivan saatavuus, fyysinen kontakti tai fyysisten tarpeiden tyydytys riitä kiintymyssuhteen syntyyn. Lapsi odottaa hoitajaltaan vastaavuuksia sekä tunteita. (Taipale 1998, 131.)

KUVIO 1. Kiintymyssuhdemalli (Aaltonen ym. 2002, 157).

Kiintymyssuhdeteoria selittää äidin ja lapsen (tai ensisijaisen hoitajan ja lapsen) välisen suhteen kehittymistä ja sitä, miten tämä ensimmäinen ihmissuhde vaikuttaa lapsen myöhempään kehitykseen. Turvallinen kiintymyssuhde opettaa lasta tunnistamaan ja hallitsemaan tunteitaan, antaa hänelle valmiudet

sosiaaliseen kanssakäymiseen, antaa mahdollisuuden luottaa ja kiintyä aikuisena muihin ihmisiin sekä nopeuttaa ja rikastuttaa kielellistä kehitystä. (Keltinkangas-Järvinen 2004, 183.) Kiintymyssuhde on molemminpuolista, sillä myös hoitaja/kasvattaja hakee omaa suhdettaan lapseen (Aaltonen ym. 2002, 157).

Turvallinen kiintymyssuhde syntyy äidin (tai ensisijaisen hoitajan) ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa, kun äiti on riittävän herkkä havaitakseen lapsen tarpeet ja kykenee vastaamaan niihin. Lapsi kokee olevansa rakastettu ja luottaa siihen, että aikuinen on tarvittaessa paikalla sekä fyysisesti että emotionaalisesti. (Aaltonen ym. 2002, 157 – 158.) Turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen periaate on hyvin yksinkertainen. Lapsi ei ole syntyessään emotionaalisesti, kognitiivisesti, eikä sosiaalisesti valmis maailmaan, vaan hän kasvaa omaksi itsekseen muiden avulla. Aikuinen tekee aluksi asiat hänen puolestaan ja toimii turvana lapsen rinnalla. Vähitellen aste asteelta lapsi ottaa haltuunsa oman elämänsä. (Keltinkangas-Järvinen 2004, 185.) Lapselle alkaa muodostua noin 6 – 9 kuukauden iässä erityinen kiintymys tiettyihin ihmisiin. Tämä on uusi kehityksellinen vaihe lapsen elämässä, johon liittyy myös se, että lapselle alkaa hahmottua oman minuuden erillisuus. Lapsi alkaa vierastaa ja samalla lapsi siirtyy uuteen vuorovaikutukselliseen vaiheeseen ihmissuhteiden kehityksessä, jossa korostuu erityisesti puhe ja sanallinen ilmaisu. (Taipale 1998, 130.)

Turvattomia kiintymyssuhtemalleja katsotaan olevan kaksi erilaista, välttävä ja ristiriitainen. Välttävässä kiintymyssuhtemallissa lapsi välttää tunteiden ja tarpeiden näyttämistä, koska kokee, ettei niitä huomioida tarpeeksi. Ristiriitaisessa mallissa lapsi puolestaan kokee, ettei hoitaja vastaa hänen tarpeisiinsa johdonmukaisesti. Lapsen on vaikea muodostaa kuvaa siitä, millainen hänen pitäisi olla. Kiintymyssuhtemalli voi myös olla jäsentymätön, joka tarkoittaa, ettei lapselle ole traumaattisten kokemusten takia syntynyt todellista kiintymyssuhdetta. Tällainen jäsentymätön kiintymyssuhtemalli on erityinen riskitekijä, koska lapsi tarvitsee pitkäkestoisia ihmissuhteita ja kokemuksia siitä, että hänestä välitetään. (Aaltonen ym. 2002, 158.)

Kiintymyssuhteen turvallisuudella on suuri merkitys ihmisen myöhemmälle kehitykselle. Merkitys ulottuu useille elämänalueille, mutta oleellisin ero turvalisesti ja turvattomasti kiintyneiden ihmisten välillä on se, millä tavoin ihminen käsittelee vaikeita kehityksellisiä tehtäviä, kuten siirtymistä lapsuudesta murrosikään ja murrosiästä aikuisuuteen. (Keltinkangas-Järvinen 2004, 186.) Lapsen ja vanhemman kiintymyssuhde vaikuttaa käyttäytymiseen ja mielikuviin. Se on myös tunteiden säätelyn osatekijä. (Mäntymaa ym. 2003, 460.) Vauvaiän turvallisella kiintymyksellä on myönteisiä heijastusvaikutuksia lapsen kognitiiviselle, emotionaalille ja sosiaaliselle kehitykselle (Sinkkonen 2003, 152).

Kalland (2003) toteaa, että kiintymyssuhdeteorian mukaan jokainen vanhempi-lapsisuhde on yksilöllinen. Näin myös kunkin kaksosen suhde äitiinsä tai isäänsä on yksilöllinen. Vanhemman mahdollinen ylikuormittuminen ja väsymys voivat toisaalta vaikuttaa molempiin lapsiin. (Kalland 2003, 219.)

Moilasen (2004) mukaan voisi olla hyvä, jos monikkovanhemmat kiintyisivät eri lapsiin, ns. "äidin lapsi" ja "isän lapsi". Näin he voisivat tukea lapsen yksilöllistä kasvua ja lievittää lasten keskinäistä kateutta vanhemmistaan. Toisaalta Moilanen korostaa, että molempien monikkovanhempien kiintyminen lapsiin on tärkeää lasten henkisen kehityksen kannalta. Vanhemmat voivat myös kiintyä heikompaan ja enemmän apua tarvitsevaan lapseensa. Toisaalta voi olla myös, että etevämpi ja nopeammin kehittyvä lapsi saa enemmän vanhempien huomiota. Tasapuolisuus ei välttämättä ota huomioon lapsen yksilöllisiä tarpeita ja näin lapsen yksilöllisen kasvun tukeminen ei toteudu. (Moilanen 2004, 76.)

Turvallisen kiintymyssuhteen syntyminen vaatii myös riittävästi aikaa olla lapsen saatavilla (Keltinkangas-Järvinen 2004, 186). Alle vuoden ikäisenä turvallisuuden ehtona on vanhemman konkreettinen läsnäolo (Punamäki 2003, 181). Punamäen (2003) mukaan vauvaiän kehityshaasteena on turvallisuuden tunteen kokeminen ja rohkeus tutkia ympäristöä. Lapsen voimavaroina voidaan tällöin pitää luottamusta turvapaikan olemassaoloon, luottamista

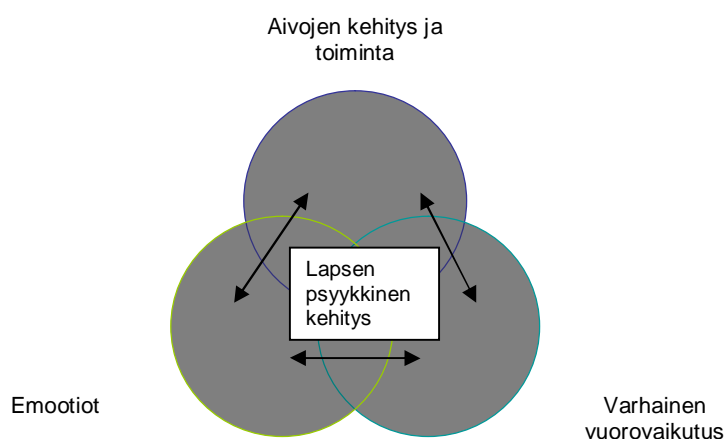
omiin kykyihin sekä tunteiden ilmaisemisen mahdollisuutta. (Punamäki 2003, 178.) Lapsuusiän turvallinen kiintymyssuhde on voimavara. Turvaton kiintyminen puolestaan voi olla eräs monista riskitekijöistä. (Sinkkonen 2003, 168.)

4 LAPSEN PSYKKINEN KEHITYS ENSIMMÄISEN IKÄVUODEN AIKANA

Lapsen ensimmäistä elinvuotta kutsutaan imeväisiäksi. Tänä aikana lapsen kasvu ja kehitys on nopeampaa kuin koskaan myöhemmin. Avuttomasta vastasyntyneestä kehitty tuossa tuokiossa 1-vuotias, joka seisoo, ottaa ensimmäiset askeleensa, sanoo ensimmäiset sanansa ja kokee monia tunteita, kuten rakkautta, pelkoa, mustasukkaisuutta ja vihaa. Fyysinen, motorinen, psyykinen ja sosiaalinen kehitys vaikuttavat toisiinsa. Lapsen perusturvallisuus syntyy ensimmäisen elinvuoden aikana. Hän alkaa hahmottaa kehonkuvaansa ja ympäröivää maailmaa. Tämä kaikki on keskeistä lapsen kehityksen kannalta. Lapsi on kokonaisuus ja samalla osa ympäristöään. (Ivanoff ym. 2006, 44.)

Varhainen vuorovaikutus, tunteet sekä aivojen kehitys ja toiminta muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jossa kaikki osatekijät säätelevät toisiaan (kuvio 2). Nämä kaikki ohjaavat yhdessä lapsen psyykkistä kehitystä. Ihmisen psyykinen kehitys perustuu geneettisiin ja biologisiin tekijöihin, varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemuksiin ja psykososiaalisen ympäristön tapahtumiin. (Mäntymaa ym. 2003, 459.)

Olosuhteet, joissa lapsi kasvaa ja kehittyä vaikuttavat lapsen kehitykseen, mutta on huomioitava, että psyykkisesti terveitä lapsia kasvaa ja kehittyä myös vaikeissa olosuhteissa. Toisaalta lapsen psyykinen kehitys voi häiriintyä myös näennäisesti suotuisissakin olosuhteissa. Riski- ja suojatekijöitä voidaan löytää vauvasta, vanhemmista ja perheen sosiaaliseen ympäristöön liittyvistä tekijöistä. (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2448.)

KUVIO 2: Emootiot, varhainen vuorovaikutus sekä aivojen kehitys ja toiminta muokkaavat lapsen psyykkistä kehitystä (Mäntymaa ym. 2003, 459).

4.1 Aivojen toiminnallinen kehitys

Varhainen vuorovaikutus ja siihen liittyvät tunnekokemukset ohjaavat aivojen toiminnallista kehitystä (Mäntymaa ym. 2003, 459). Ympäristövirikkeiden vaikutukset ovat nähtävissä hermo- ja tukisolunmassan ja hermoyhteyksien kasvuna. Kasvun selittää se, että virikkeet lisäävät aktivoimiensa aivoalueiden aineenvaihduntaa. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 32.) Lapsella on pyrkimys jäsentää tietoa sekä etsiä syy-yhteyksiä ja selityksiä. Tämä on keskeinen lapsen kognitiivisen toiminnan rakenteellinen piirre. Edistyneempiä kognitiivisia toimintoja, kuten päättelyä ja ongelmanratkaisua on havaittavissa vauvoilla jo puolen vuoden iästä lähtien. (Nurmi ym. 2006, 20.) Lounamaa (2007) vertaa varhaisen vuorovaikutuksen puuttumista lapsen kaltoinkohteluun. Hän toteaa, että tällainen vahingollinen kokemus aiheuttaa solutuhhoa lapsen limbisellä alueella. (Lounamaa 2007.)

4.2 Minän kehittyminen

Stern on kehittänyt teorian lapsen minän, itsen syntymisestä. Hän kuvailee, miten lapsen sisäinen kokemus omasta itsestään kehittyy sekä yksilönä että suhteessa toisiin ihmisiin ja miten hänen maailmansa vähitellen laajenee. Hän esittelee viisi erilaista vaihetta, maailmaa lapsen kehityksessä:

- Ø Vaihe 1: Tunteiden maailma (0 – 6 vko)
- Ø Vaihe 2: Lähin sosiaalinen maailma (7 vko – 4 ½ kk)
- Ø Vaihe 3: Mielenmaisemien maailma (4 ½ kk – 1 v.)
- Ø Vaihe 4: Sanojen maailma (n. 1 – 2 v.)
- Ø Vaihe 5: Kertomusten maailma (n. 3 – 4 v.).

Maailmat vastaavat lapsen minäkokemuksen ja ihmissuhteiden erilaisia tasoja. Vaiheiden aikana saavutetut minäkokemukset ja ihmissuhteet vaikuttavat lapsen kokemukseen koko hänen elämänsä ajan. Ensimmäisessä vaiheessa, ”Tunteiden maailmassa” lapsella on valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä motorisiin ja kognitiivisiin toimintoihin ja tunneilmaisuihin. Hänellä on valmius myös sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Lapsi haistaa äitinsä, tuntee kosketuksen ja kuulee erilaisia äänensävyjä. Vauva tutustuu aktiivisesti ympäristöönsä nukkumisen ja syömisen ohella. Vauvan kokemukset ovat alussa tunnepitoisia. (Aaltonen ym. 2002, 152 – 153.)

Toisessa vaiheessa, ”Lähin sosiaalinen maailma” vauvan ensimmäiset vaikutelmat koostuvat siitä, mitä äiti tai muut hoitajat tekevät kasvoillaan, äänellään, vartalollaan ja käsillään. Lapsi alkaa katsoa hoitajaansa silmiin hymyillen ja äännellen. Sternin mukaan lapsi kykenee jo kolmannella tai neljännellä elin-kuukaudella tekemään eron minän ja toisen ihmisen välillä. (Aaltonen ym. 2002, 153.)

Kolmannessa vaiheessa, ”Mielenmaisemien maailmassa” lapsella on mielenmaisemia. Mielenmaisema sisältää ihmisen aikomukset, halut, tunteet, tarkkaavaisuuden, ajatuksen ja muistot eli sen henkisen toiminnan, joka ihmisessä on, mutta jota muut eivät näe. Hän oivaltaa, että hän voi jakaa oman

mielenmaisemansa toisen kanssa. Lapsi nauttii esimerkiksi onnistumisista yhdessä vanhemman kanssa. Hän osaa tulkita ilmeitä ja eleitä sekä aistii läheisten tunnetiloja. (Aaltonen ym. 2002, 154.)

Vastasyntynyt lapsi tekee havaintoja ympäristöstään aistihavaintojen kautta eli kuulemalla, näkemällä ja tuntemalla. Kaikki aistimiseen liittyvät ominaisuudet vahvistavat toisiaan ja painottuvat eniten mielen kokemuksellisella tasolla. Sternin mukaan on ainakin kolme ominaisuutta, jotka ovat yhteisiä kaikille aistimuksille: muoto, tempo ja intensiteetti. Kaikella, mitä lasta hoitava ihminen tekee, on vaikutusta lapsen kokemusmaailmaan. Samalla aikuiset muokkaavat lapsen aivosoluja ja niiden välisten yhteyksien rakentumista. Lasta hoitavat aikuiset vaikuttavat koko ajan toiminnoillaan lapsen fyysisen sekä psyykkisen kehityksen suuntaan ja nopeuteen. Lapsen keräämät kokemukset omasta olemassaolosta, omista tunteista, omasta historiasta sekä omasta tavoitteellisesta toiminnasta rakentavat oivallusta itsestä muista erillisenä ja ehyenä elollisena olentona. (Tamminen 2004, 24 – 29.)

4.3 Kielenkehitys

Kielellä on tärkeä merkitys ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Vauvalla on merkittäviä esikielellisiä valmiuksia jo syntyessään. Kyky hahmottaa kieltä kehittyy nopeasti syntymän jälkeen (Aaltonen ym. 2002, 137 - 138). Vauvalla on paljon ei-kielellisiä vuorovaikutustaitoja, vaikka hän ei vielä pystykään tuottamaan puhetta (Alijoki 1998, 40). Lapsen aikomukset ja toiveet tulevat aikuiselle entistä paremmin ymmärrettäviksi, kun hän oppii käyttämään sanoja. Kielen avulla lapsi oppii myös jäsentämään havaintomaailmaansa. (Aaltonen ym. 2002, 137.) Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsi kokoaa ja omaksuu merkityksiä (Alijoki 1998, 40).

Kielen omaksuminen on pääasiassa sosiaalista toimintaa. Pohja hyvälle tai puutteelliselle kielenkehitykselle saadaan vuorovaikutuksessa lähinnä vanhempien kanssa. (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 54.) Kaksoslasten kielenkehitys on usein hidastunut, joka saattaa johtua vähentyneestä kahdenkeskisestä interaktiosta äidin kanssa (äidin huomiosta on kilpailtava toisen

kaksosen kanssa) tai kaksosten välisestä kommunikaatiosta, jossa verbaalista kieltä ei välttämättä tarvita. Tähän saattaa vaikuttaa myös se, että äiti puhuu usein molemmille lapsille samanaikaisesti, jolloin tilanne on monimutkaisempi kuin kahdenkeskisessä vuorovaikutuksessa. (Kalland 2003, 218.)

5 PERHEEN VOIMAVARAISUUS ON TÄRKEÄÄ

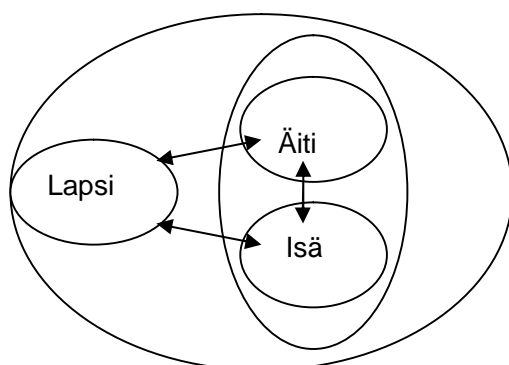
Lasten ja vanhempien fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi on koko perheen keskeinen voimavaratekijä (Aaltonen ym. 2002, 15 - 16). Perheen on mahdollista vahvistaa omia voimavarojaan tiedostaessaan oma tilanteensa tunnistamalla voimavaroja antavat ja kuormittavat tekijät. Hoitotyöntekijällä on puolestaan mahdollisuus vahvistaa perheen voimavaroja tunnistamalla perheen vahvuudet sekä tuen tarve. (Pelkonen & Hakulinen 2004.)

Terveys 2015 -kansanterveysohjelman lapsia koskeva keskeinen tavoite on, että lasten hyvinvointi lisääntyy, terveydentila paranee ja turvattomuuteen liittyvät oireet ja sairaudet vähenevät merkittävästi (STM 2001, 15). Hoitotyöntekijällä on tärkeä oma roolinsa tämän tavoitteen saavuttamisessa. Perhehoitotyössä hoitotyöntekijän on kyettävä tunnistamaan perheen terveyttä tukevia ja toisaalta sitä uhkaavia tekijöitä. Pidettäessä tavoitteiden asettelussa koko perhettä asiakkaana lähtökohtana on kokonaisvaltainen terveys- ja ihmis-käsitys. (Ivanoff ym. 2006, 13 – 14.)

5.1 Lapsiperheen voimavaraisuus

Perheen voimavaraisuus muodostuu voimavarojen ja kuormittavien tekijöiden välisestä suhteesta (Pelkonen & Hakulinen 2002, 202). Lapsiperheen voimavarat muodostuvat (kuvio 3) vanhempien persoonallisista voimavaroista, perheen yhteisistä voimavaroista, jotka voidaan jakaa edelleen perheen sisäisiin ja ulkopuolisiin voimavaroihin sekä lapsen voimavaroista (Pelkonen & Hakulinen 2004).

KUVIO 3. Lapsiperheen voimavarat (Pelkonen & Hakulinen 2004).

Vanhempien persoonallisia voimavaroja ovat hyvä terveydentila, koulutustaso, tieto lapsen kehitysvaiheista, hyvä itsetunto, vuorovaikutustaidot, ongelmanratkaisutaidot, lastenhoito- ja kodinhoitotaidot, taito huolehtia omista tarpeistaan sekä iloa ja motivaatiota tuottavat asiat. Lapsen omia voimavaroja ovat hänen vanhemmilta saamansa huolenpito, hyvä varhainen vuorovaikutussuhde, hyvä itsetunto, jaettu vanhemmuus sekä lapsen tarpeet ja iän huomioiva kasvatus. (Pelkonen & Hakulinen 2004.)

Perheen yhteiset voimavarat jaetaan sisäisiin ja ulkoisiin voimavaroihin. Sisäiset voimavarat muodostuvat tiedosta, luottamuksesta, selviytymiskeinoista, kokemuksista ja elämänhallinnan tunteesta. Voimavarojen perusta on perheenjäsenten yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunne sekä luottamus perheenjäseniltä saatavaan tukeen. (Aaltonen ym. 2002, 16.) Perheen ulkoiset voimavarat muodostuvat sosiaalisista tukiverkoista, isovanhemmilta, ystäviltä ja muilta lapsiperheiltä saadusta tuesta (Pelkonen & Hakulinen 2004). Myös perheen yhteiskunnallinen asema, taloudellinen tilanne, perhepoliittiset ratkaisut sekä yhteisön lapsi- ja perhemyönteisyys vaikuttavat perheen voimavaroihin (Aaltonen ym. 2002, 16).

5.2 Lapsiperheen kuormittavat tekijät

Kuormittavat tekijät ovat elämään vääjäämättä kuuluvia, kielteisesti sävyttyneitä asioita. Erilaisilla muutosvaiheilla on riski lisätä perheen voimavarojen

kuormittavuutta. Perheelle isoja muutosvaiheita ovat lapsen syntymä, perheenjäsenen sairastuminen, avioero, työttömyys, äidin työelämään paluu ja muutto. Lapsiperheessä nämä tekijät voivat vaikuttaa lapsen suotuisaa kehitystä vaarantamalla. Perhettä kuormittavia tekijöitä voivat olla lisäksi ajankäyttöön, parisuhteeseen, terveydentilaan, taloudelliseen tilanteeseen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tekijät. (Pelkonen & Hakulinen 2004.)

Vanhempien voimavaroja kuormittavia tekijöitä ovat huono kunto, huono itsetunto, elämänhallinnan puute, käsittelemättömät tunteet, lapsen vaativa temperamentti ja väsymys. Perheen yhteisiä voimavaroja kuormittavia tekijöitä voivat olla perheenjäsenten väliset huonot suhteet, epäterveelliset elämäntavat (päihteet), ajanpuute sekä riittämättömät sosiaaliset suhteet. (Pelkonen & Hakulinen 2004.) Monikkoperheessä äidin voimia on kuormittanut monikkoraskaus ja synnytys. Kotona pieniä monikkoja hoitavilla vanhemmilla voi olla myös riski jäädä lastensa kanssa eristyksiin kotiin. Heidän ei tule lähdettyä lastensa kanssa kotoa niin usein kuin yksilapsisten vanhempien. (Kumpula 2004, 50 – 51.) Lapsen voimavaroja kuormittavia tekijöitä ovat puolestaan varhaisen vuorovaikutuksen ongelmat, turvattomuus ja lapsen heitteillejättö (Pelkonen & Hakulinen 2004).

5.3 Yhteistyösuhde

Äiti tarvitsee sosiaalista tukea ja vuorovaikutusta äitinä olemiseen. Tuen saaminen voi kuitenkin olla hankalaa, koska elämme yhteiskunnassa, jossa perheet ovat itsenäisiä ja eriytyviä yksiköitä. Suvun merkitys tuen antajana on kaaventunut. Tämän vuoksi terveydenhuollon vastuu ja merkitys perheen sosiaalisena tukijana kasvaa. Äitien kohtaaminen, joka tarkoittaa kuuntelemista ja tarkkaa havainnointia, auttaa ammatti-ihmisiä selvittämään äidin tuen tarvetta. (Kivijärvi 2003, 258.) Työntekijän on kyettävä luomaan luottamuksellinen suhde vanhempaan hoidon suunnittelua ja toteutusta varten (Puura 2001, 1118).

Lastenneuvolatoiminnalle asetettuja tavoitteita lapsen yksilöllisyyden tukemiseksi ovat, että jokainen lapsi saa riittävästi huolenpitoa ja tukea oman persoonallisuutensa kehittymiseen. Samoin tavoitteena on, että jokaisella van-

hemmalla on mahdollisuus luoda jo varhain lapseensa turvallinen, vastavuoroinen kiintymyssuhde sekä muodostaa myönteinen käsitys lapsesta ja itsestään vanhempana. (Ivanoff ym. 2006, 20.) Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen on otettu toimintatavaksi useassa maamme neuvolassa. Henkilökunta on koulutautunut tunnistamaan vuorovaikutusta haittaavia tekijöitä sekä arvioimaan ja tukemaan varhaista vuorovaikutusta. (Puura 2001, 1120.) Vuorovaikutuksellinen tukeminen (liite 2) on kuuntelemisen taitoa, konkreettisia menetelmiä, tarpeiden huomioimista, empatiaa ja ammatillista asennoitumista. Vuorovaikutuksellinen tukeminen alkaa lapsen ja perheen tarpeiden ja voimavarojen kartoittamisesta. (Aaltonen ym. 2002, 257).

Mesiäislehto-Soukka (2005) toteaa väitöskirjassaan, että isät kokevat jäävänsä sivuun äitiyshuollon palveluista. Miehet pitävät terveydenhuollon palveluita arvokkaina, mutta kokevat perheen kohtaamisen ja hoidon isät ohittavaksi. Isien kokemusten kuunteleminen on tärkeää, sillä niillä on yhä suurempi merkitys äitiyshuollon kehittämiseksi. Mesiäislehto-Soukka (2005) esittää, että äitiysneuvola kehitettäisiin perhekeskeiseksi hyvinvointineuvolaksi. (Mesiäislehto-Soukka 2005.)

Mäntymaa (2006) toteaa väitöskirjassaan, että varhaisen vuorovaikutuksen ongelmien havaitsemisella voidaan tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapset, joiden psyykinen kehitys on vaarassa vaikeutua ja näin lapsia voidaan hoitaa jo ennaltaehkäisevästi (Mäntymaa 2006, 2). Lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta seuraamalla arvioidaan sitä, mitä tapahtuu käyttäytymisen tasolla, millaiselta heidän välinen vuorovaikutuksensa tuntuu (tunteen affektiivinen taso) sekä miten osapuolet vuorovaikutuksen ymmärtävät (vuorovaikutuksen psykologinen taso) (Lastenneuvolaopas 2004a).

Arvioinnin avuksi ja työvälineeksi on kehitetty muun muassa videoavusteinen perheohjausmalli, jonka Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) toi Suomeen 1990-luvun alussa Hollannista. Videota voidaan käyttää eri tavoin apuna työskennellessä lasten ja heidän perheidensä parissa. (Friis, Eirola & Mannonen 2004, 161.)

Varhainen puuttuminen on ongelmien ehkäisyä sekä mahdollisimman varhaisia hoidollisia interventioita, jotka turvaavat lapsen psyykkistä selviytymistä sekä vähentävät lapsen ja perheen inhimillistä kärsimystä (Mäntymaa & Tamminen 1999, 2453). Asiakasperheen voimavarojen tunnistaminen on välttämätöntä, jotta voidaan suunnata tehostettua, varhaista tukea niille perheille, joilla on paljon kuormittavia tekijöitä. Voimavaraisen keskustelun ohella voidaan käyttää voimavaroja kartoittavaa materiaalia, kuten roolikarttoja (liite 3) ja kyselylomakkeita. (Pelkonen & Hakulinen 2004.) Monikkoperheet odottavat ammattihenkilöstöltä myös valmiutta ohjata heidät vertaistuen piiriin (Kumpula 2004, 24).

5.4 Vertaistuki

Helpotusta monikkoperheen arjenhallintaan voi löytyä ammatillisen tuen ohella vertaistuen kautta. Arjessa selviämiseen sekä kokemusten vaihtoon monikkoperheet kokevat saavansa paljon tukea muilta monikkoperheiltä. Tavatessaan he vaihtavat vinkkejä sekä tukevat toisiaan henkisesti. Perheet toivovat enemmän vertaistukitoimintaa, etenkin juuri lasten syntymän jälkeen. Paikallisia monikkoperheyhdistyksiä toimii useilla eri paikkakunnilla. Kattojärjestönä toimii Suomen Monikkoperheet ry, jonka kautta saa tietää myös paikallisyhdistysten toiminnasta. Vertaistukea voi saada myös muilta vertaisryhmiltä sekä perheille suunnatuista palveluista niin paikallisosastojen kautta kuin virtuaalisesti internetin välityksellä. (Kumpula 2004, 24 - 25, 81.)

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kerätä tietoa monikkoperheiden tarpeista ja näkemyksistä liittyen monikkolasten yksilöllisyyden tukemiseen. Tavoitteena on monikkoperheiden voimavaraisuuden tukeminen ja lisääminen sekä heidän oman tietämyksensä todentaminen.

Tutkimustehtävät:

1. Kokevatko monikkoperheet tärkeänä lapsiensa yksilöllisyyden tukemisen
2. Millaisia keinoja monikkoperheillä on ollut tukea lapsiensa yksilöllistä kasvua

Opinnäytetyömme edetessä monikkoperheillä tapahtui organisaatiomuutos, jonka seurauksena tutkimuksen alullepanija siirtyi eri työnantajan palvelukseen. Tämä vaikutti siihen, ettei tutkimuksella ollut enää päävastuunkantajaa Suomen Monikkoperheet ry:ssä.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen tutkimusote, jonka lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkija ei voi irtisanoutua arvolähtökohdista, sillä arvot muovaavat sitä, mitä ja miten tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia ilmiöitä. Objektivisuuttakaan ei ole mahdollista saavuttaa perinteisessä mielessä, koska tutkija ja se, mitä tiedetään,

nivoutuvat toisiinsa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään pikemmin löytämään tai paljastamaan tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.)

Fenomenologisen lähestymistavan kohteena on tutkia ihmisten kokemuksia (Lukkarinen 2003, 116). Tutkimuksen tekemisen kannalta keskeisiä käsitteitä ovat kokemus, merkitys sekä yhteisöllisyys. Ymmärtäminen ja tulkinta nousevat tietokysymyksistä esille. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 34.) Toisin sanoen fenomenologia yrittää kuvata kokemusta juuri sellaisena kuin se on, ei selittää tai analysoida sitä (Lukkarinen 2003, 116). Tutkija, joka käyttää laadullista lähestymistapaa pyrkii löytämään keräämästään aineistosta yleisiä yhtäläisyyksiä, luo alustavia ehdotuksia käsitteistä ja lopulta päätyy koherenttiin käsitteen määrittelyyn (Janhonen & Nikkonen 2003, 15).

7.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja tutkimusaineiston keruu

Tutkimus on osa isompaa Suomen Monikkoperheet ry:n tekemää kyselyä: ”Kysely monikkolapsiperheiden ensimmäisestä ikävuodesta” (liite 1).

Tutkimusaineisto oli kerätty valmiiksi. Kyselylomake oli jaettu eri aihealueisiin: nukkuminen, oma jaksaminen ja perheen tukiverkosto sekä kasvatus. Tässä opinnäytetyössä perehdytään kasvatuseräalueeseen, jonka keskeinen alue on yksilöllisyyden tukeminen. Hirsjärvi ja muut (2004) toteavat, että on myös mahdollista saada käyttöön muiden keräämää aineistoa, jota kutsutaan sekundaariaineistoksi. Materiaali voi olla osa suuremman projektin analysoimatonta materiaalia. Projektin etenemisen kannalta on edullista, jos löytyy tutkijoita työstämään tätä aineistoa. (Hirsjärvi ym. 2004, 175.)

Aineisto kerättiin kyselytutkimuksena, joka oli osoitettu monikkolasten vanhemmille. Kyselyyn oli mahdollista vastata joko Suomen Monikkoperheet ry:n internetsivuilla (www.suomenmonikkoperheet.fi) tai täyttämällä Monikkoperheet-lehden liitteenä oleva kysely ja lähettämällä vastaukset Suomen Monikkoperheet ry:lle. Vastauksia saapui määräaikaan mennessä yhteensä 57.

Tutkimukseen osallistuivat kaikki määräaikaan mennessä saapuneet vastaukset. Hirsjärven ja muiden (2004) mukaan kyselytutkimusten etuna pidetään sitä, että niiden avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. Tutkimuksella on mahdollisuus tavoittaa paljon henkilöitä ja tutkimus voi sisältää monia eri asioita käsitteleviä kysymyksiä. Kyselymenetelmä on tehokas, sillä se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. (Hirsjärvi ym. 2004, 184.)

7.3 Tutkimusaineiston analyysi

Aloitimme tutkimustyömme laadullisen analyysin tekemällä Excel-taulukon, johon kokosimme esitettyjen kysymysten alle kaikkien vastaajien vastaukset. Luimme vastausmateriaalin useaan kertaan läpi sisältöön tarkasti perehtyen. Tämän jälkeen käsitelimme yhden vastauksen kerrallaan.

Tutkimus sisälsi sekä strukturoituja (2 kpl) että avoimia kysymyksiä (5 kpl), joten jouduimme käsittelemään vastauksia eri tavalla. Strukturoituja kysymyksiä oli kaksi, joista ensimmäisen vastausvaihtoehdot olivat täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, osittain eri mieltä ja täysin eri mieltä. Toisen kysymyksen vastausvaihtoehdot olivat kyllä tai ei. Näistä kahdesta kysymyksestä lasimme yhteen vastaajamäärät ja teimme johtopäätöksen vastauksesta lukujen perusteella. Viimeisen kysymyksessä vanhemmat saivat kertoa monikkolasensa kasvatukseen liittyvistä asioista ja antaa vinkkejä tuleville monikkovanhemmille. Tämän kysymyksen vastaukset listasimme alkuperäisilmaisuuina liitteeseen 5.

Käytimme tutkimuksessamme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Avoimet kysymykset käsitelimme induktiivista sisällönanalyysia käyttäen. Sisällönanalyysin tarkoituksena on pyrkiä saamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Lopputuloksena tuotetaan tutkittavaa ilmiötä kuvaavia luokkia eli käsitteitä. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 4.) Etsimme alkuperäisistä vastauksista pelkistettyjä ilmauksia, alleviivasimme ne ja listasimme

ne erilliselle paperille. Seuraavaksi ryhmittelimme aineistoa ja etsimme pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisuuksia, joista muodostimme alaluokkia. Tämän jälkeen teimme aineiston abstrahoinnin eli yhdistimme alaluokkia ja muodostimme niistä yläluokkia. Yhdistimme edelleen yläluokat kokoaviksi käsitteiksi eli pääluokiksi. Näin saimme koottua monikkovanhempien vastauksista tärkeimmät asiakokonaisuudet (liite 4). Sisällönanalyysin tuloksen luotettavuuden kannalta on keskeistä, että tutkija pystyy osoittamaan yhteyden tuloksen ja aineiston välillä (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 37).

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

8.1 Monikkolasten yksilöllisen huomioimisen tärkeys

Vastaajat olivat lähes yksimielisiä siitä, että monikkolasten yksilöllisyyden huomioiminen on tärkeää. Enemmistö vastaajista koki kuitenkin, ettei heillä ole riittävästi aikaa lastensa yksilölliseen huomioimiseen.

8.2 Monikkolasten toisistaan erottumisen tärkeys

Tutkimukseen osallistuneista vanhemmista lähes kaikki pitivät monikkolasten erottumista toisistaan tärkeänä. He sanoivat, että lapset ovat eri ihmisiä, vaikka perimä on sama.

”Ei ole lasten vika, jos ovat syntyneet samana päivänä, heillä on yhtäläinen oikeus olla yksilöitä kuin perheen eri-ikäisilläkin lapsilla.”

”...kenelläkään ei ole oikeus ”niputtaa” heitä vain siksi että ovat syntyneet yhtä aikaa...En itse haluaisi olla kenenkään kopio, vaan jokainen ihminen on ainutlaatuinen oma itsensä!”

”... Tästä ei tarvitsisi edes puhua, kun ihmiset ymmärtäisivät perusasiat.”

Toisaalta lapsissa oli luonnostaan olevia eroavaisuuksia, esimerkiksi luonteenpiirteet, sukupuoli ja koko. Vanhemmat, jotka eivät pitäneet monikkolastensa erottumista toisistaan tärkeänä perustelivat vastauksensa kertomalla, että lapset erottuivat luonnostaan toisistaan ja tarkoittivat tällä juuri, ulkoisia ominaisuuksia, luonne-eroja ja eri sukupuolta.

”Eipä tarvitse. Yleensä meidän lapsia ei edes tunnista kaksosiksi, niin erinäköisiä he ovat olleet ihan vauvasta lähtien.”

”...Helppo juttu koska molemmat ovat täysin erilaisia luonteeltaan!”

Vanhemmat pitivät tärkeänä lapsen psyykkisen kehittymisen kannalta sitä, että lapset erottuivat toisistaan.

”Lasten erottaminen edellytys lapsen oman identiteetin muotoutumiselle.”

”Paremmiin kasvavat yksilöiksi, eivätkä jää toisiinsa kiinni.”

8.3 Monikkolasten erottumiseen käytetyt keinot

Keinoja, joita vanhemmat olivat käyttäneet monikkolasten erottamiseksi toisistaan, olivat erilainen ja erivärinen vaatetus, erilainen hiusmalli, eri harrastukset sekä erilaiset lelut ja henkilökohtaiset tavarat. Joissain tapauksissa vanhemmat ”halusivat herkutella” lastensa samankaltaisuudella pukemalla heidät samalla tavalla, mutta se ei heidän mielestään saanut tulla itsetarkoitukseksi. Vanhemmista oli tärkeää käyttää lasten omia nimiä. Osa kertoi antaneensa lapsilleen erilaiset nimet, jotta ne olisi helppo erottaa toisistaan.

”Poikamme ovat identtiset, eivätkä vieraammat tahdo saada selvää heistä. Puen heidät eri lailla ja koetamme pitää hiusmalliakin erilaisena, että pojille tärkeät henkilöt tietäisivät kumpi on kumpi. Pojat selvästi ihmettelevät ja hämmentyvätkin siitä, ettei heitä tunnisteta; ”tunnenhan minäkin sinut, miksi sinä et tiedä, kuka minä olen?”

”Pojillamme on erilaiset vaatteet, jalkineet, sängyt ja hygieniavälineet. Kaikki vähintään eri väriset.”

8.4 Monikkolasten yksilöllisen kasvun tukemiseen käytetyt keinot

Lasten huomioiminen ja kunnioittaminen omina persooninaan oli eniten käytetty tapa tukea lasten yksilöllistä kasvua. Tämä tarkoitti, että vanhemmat tukivat lasten vahvoja luonteenpiirteitä, huomioivat lasten yksilölliset kiinnostuksen kohteet, kannustivat lapsia lasten omien taitojen mukaan ja kunnioittivat lasten omaa rytmiä. Vanhemmat kertoivat huomioivansa lastensa erilaisuuden kunnioittamalla heidän luonne-erojaan ja huomioimalla heidän yksilölliset tarpeensa.

”Lapset on pyritty huomioimaan yksilöllisinä persoonina ja kohdeltu kumpaakin hänelle sopivalla tavalla.”

”Olemme tukeneet kumpaakin siinä mitä he ovat juuri oppimassa tai oppineet.”

Vanhemmat näkivät myös erittäin tärkeänä yksilöllisen ajan antamisen molemmille lapsilleen erikseen. Vanhemmat kertoivat useassa vastauksessaan, että toinen lapsista pääsee äidin tai isän kanssa kauppareissulle tai mummoaan yökylään ilman sisarustaan. Vanhempien vastauksista ilmeni myös, että jossain tapauksissa lasten nimipäivät ovat saaneet suuremman merkityksen perhejuhlana kuin syntymäpäivät. Näin lapset saavat jakamattoman huomion itselleen juhlan sankarina.

”Käydään jossakin (kylässä, kaupassa tms.) aina yhden lapsen kanssa kerrallaan...”

”Lapsia on pyritty erottamaan...Annetaan heidän olla erilaisia.”

Yksilöllisyyden tukemisessa vanhemmat korostivat, että lapset pitää kuitenkin huomioida tasapuolisesti. Pieni osa vastaajista toteaa myös, että yksilöllisyyden tukeminen ei ilmene millään erityisellä tavalla.

8.5 Monikkolasten kasvatuksen erityispiirteet

Vanhempien mielestä merkittävä erityispiirre monikkolasten kasvatuksessa oli yksilöllisyyden huomioiminen. Lapset täytyy muistaa ottaa huomioon yksilöinä ja heidän tarpeensa täytyy osata erottaa. Lasten omaa yksilöllisyyttä ja sen kehitystä on tuettava.

”Molemmat täytyy muistaa ottaa yksilöinä huomioon kaikessa mikä koskee heitä...”

”Kaikkein tärkeintä mielestäni on juuri tämä: oman identiteetin tukeminen, niin että en käsittelisi/emme käsittelisi heitä vain yhtenä pakettina.”

Vastaajat kokivat, että monikkolasten vanhemmuus on vaativaa. Vanhemmat puhuivat riittämättömyyden tunteesta. Aika ei tahdo riittää kahdelle samassa kehitysvaiheessa olevalle lapselle. He puhuivat myös tuplustyöstä. Myös kärsivällisyyttä tarvitaan enemmän, kun lapset riitelevät ja kilpailevat keskenään.

”Kaksoslasten tragediana on että heillä on vain yksi äiti, jonka tulee jakaa hellyyttä ja rakkautta molemmille yhtä aikaa. Kasvatuksen erityispiirteitä ei ole senkummempin kuin yksösiä kasvatavilla, kun kunnioittaa lasta yksilönä ja ihmisenä.”

”Työtä on tuplasti, menee helposti ”liukuhinnamalliin”. Pitää koko ajan muistaa, että ovat yksilöitä.”

Vastaajien mielestä monikkolasten kasvatuksessa pitäisi kiinnittää erityistä huomiota tasapäistämisen ja vertailun välttämiseen. Tasapuolisuus on vanhempien mielestä erittäin tärkeää.

”Kasvatuksen suhteen saa olla tarkkana, että molemmat lapset kehittyvät tasapuolisesti niin, että ei muodostu johtajaa, molemmilla oikeus mielipiteisiin ja omiin tekemisiin, omaan aikaan ja omaan leikkiin.”

Vanhempien vastauksista kuvastui myös helpotusta sen suhteen, että lapsista on toisilleen seuraa. He oppivat toisiltaan kärsivällisyyttä ja toisen huomioonottamista.

Jotkut vanhemmat totesivat, ettei monikkolasten kasvattaminen ole sen erikoisempaa, kuin eri aikaan syntyneiden lasten. Perusteluna eräs vanhemmista totesi, ettei hänen tarvitse revetä eri tasoille kognitiivisissa asioissa. Toisaalta jotkut vanhemmat taas totesivat, että monikkolasten kasvattaminen on vaativampaa, koska lapset ovat samassa kehitysvaiheessa ja vaativat yhtä aikaa paljon.

8.6 Monikkolapsien välinen suhde ensimmäisen ikävuoden aikana

Monikkolasten välistä suhdetta suurin osa vastaajista kuvasi tiiviiksi ja läheiseksi. Osa vastaajista kertoi, että lapset olivat sosiaalisia sekä huomioonottavia ja kertoivat heidän viihtyvän yhdessä. Lapset olivat alkaneet kiinnittää huomiota toisiinsa noin puolivuotiaana. Toisaalta osa vastaajista totesi lasten olleen välinpitämättömiä ja riitaisia. Vanhemmat kertovat lasten välisestä yhteenkuuluvuuden tunteesta. Pieni osa vastaajista ei osannut kuvailla lasten suhdetta ensimmäisen ikävuoden aikana.

”Lapset olivat aina yhdessä ja yhtä. He eivät varmaan tajunneet olevansa omia yksilöitä. Aina he ovat yhdessä, joutuvat odottamaan vuoroa ja jakamaan kaiken. Toisaalta en tiedä mitään kiinteämpää suhdetta kuin kaksosuus.”

9 YHTEENVETO JA POHDINTA

9.1 Tutkimustulosten tarkastelu

Vanhemmat pitivät tärkeänä monikkolasten yksilöllisyyden huomioimista. Enemmistö heistä koki, ettei heillä ole riittävästi aikaa lastensa yksilölliseen huomioimiseen. Osa puolestaan oli sitä mieltä, että heillä oli riittävästi aikaa tukea monikkolastensa yksilöllisyyttä. Opinnäytetyössämme ilmeni, että vanhemmat kokivat tärkeänä tukea lasten toisistaan erottumista sekä lasten yksilöllisen kasvun kehittymistä.

Voidaan pohtia sitä, onko vanhemmilla riittävästi voimavaroja huomioida lastensa yksilöllisyys, vaikka heille jäisikin aikaa siihen. Manninen (2003) kirjoittaa, että äidiltä vaaditaan erityistä herkkyyttä ja kykyä tasapainoilla suhteessa kaksosiinsa, jotta hän pystyisi kunnioittamaan lapsia yksilöinä ja antamaan tilaa lasten erilaisille tarpeille (Manninen 2003, 137).

Vanhemmat pitivät tärkeänä, etteivät lapset jää toisiinsa kiinni. Penninkilampi-Kerolan (2006) tutkimuksen mukaan yksilön kokemalla riippuvuudella näytti olevan yhteyttä myös kaksosten psyykkiseen ja psykosomaattiseen oireiluun erityisesti nuoruusiässä, jolloin itsenäistymispyrkimykset ovat voimakkaimmillaan, mutta myös silloin, kun yksilö koki olevansa yksipuolisesti riippuvainen kaksossisarussuhteessaan (Penninkilampi-Kerola 2006). Toisaalta Moilanen (2004) korostaa, että traumaattista, psyykkistä kipua tuottavaa erottamista tulisi välttää, jotta eriytyminen toteutuisi suotuisana kasvutapahtuma (Moilanen 2004, 76).

Opinnäytetyössämme korostuivat vanhempien käyttämät ulkoiset erottumiskeinot, kuten erilainen vaatetus, erilaiset henkilökohtaiset tavarat ja nimet. Moilasan (2004) mukaan monikkolasten kasvatuksessa korostetaan yksilöitymisen merkitystä kertomalla vanhemmille, että lapsilla olisi hyvä olla jos-sain määrin erilaiset asusteet, omia leluja sekä lupa valita harrastuksensa ja ystävänsä itsenäisesti ilman toisia monikkosisaruksiaan (Moilanen 2003, 75). Pohdintaa herättää ajatus, onko ulkoisilla keinoilla lopulta suurta merkitystä lapsen yksilöllisyyden kehittymiseen. Lapsen persoonallisuuden erityispiirteiden huomioiminen ja niihin vastaaminen on lapsen minän kehityksen kannalta varmasti merkityksellisempää. Kiintymysteorioiden mukaan minä syntyy turvallisuutta ja läheisyyttä koskevien kehitystehtävien täyttämisestä (Munter 1998, 75). Hoiva on lapsen perustarve. Vanhemman konkreettisen tekemisen ja käyttäytymisen kautta lapsi aistii oman olemassaolonsa tärkeyden, mikä vaikuttaa myös lapsen psyykkisen mielenmaailman rakentumiseen. (Tamminen 2004, 77 – 78.) Lapsien vaatettaminen pieninä samankaltaisiin vaatteisiin on usein käytännöllinen ratkaisu. Jo pelkästään ajankäyttöä ajatellen kaksien erilaisten vaatteiden hankkiminen on hankalaa ja vaatii vanhemmilta muutenkin kiireissä elämänvaiheessa lisäpanostusta. Usein lasten kasvaessa lasten oma mieli ja persoonallisuus alkavat näkyä heidän vaatetoiveissaan ja –valinnoissaan.

Kumpula (2007) puolestaan perustelee ulkoisten tunnusmerkkien käyttämisen merkitystä sillä, että näin ulkopuoliset pystyvät tunnistamaan lapset eri henkilöinä. Lapsen tunnistaminen on ensimmäinen ehto sille, että ulkopuolinen voi kohdata lapsen omana persoonanaan ja siinä ulkoiset tunnusmerkit auttavat. (Kumpula 2007.)

Opinnäytetyön toinen tutkimuskysymys käsitteli vanhempien käyttämiä keinoja tukea lapsen yksilöllistä kasvua. Tutkimusaineistosta ilmeni, että vanhemmat käyttivät lapsen yksilöllistä huomioimista ja yksilöllisen ajan antamista keinoina tukea lapsen yksilöllistä kasvua. Yksilöllinen huomioiminen ilmeni arjessa

lasten vahvojen luonteenpiirteiden tukemisena ja lasten oman rytmin kunnioittamisena. Vanhemmat kannustivat lapsiaan lasten taitojen mukaan ja huomioivat lasten yksilölliset kiinnostuksen kohteet. Vanhemmat kertoivat huomioivansa lastensa erilaisuuden myös kunnioittamalla heidän luonne-erojaan sekä ottamalla huomioon heidän yksilölliset tarpeensa. Kumpula (2004) kirjoittaa vanhempien vaikeudesta jakaa huomiota vauvoille tasapuolisesti sekä huomioida vauvojen kilpailutilanne. Hän painottaa terveydenhuollon herkkyyttä huomioida mahdolliset monikkouteen liittyvät riskitilanteet. (Kumpula 2004, 37.)

Useat tutkimukseen vastanneet vanhemmat totesivat, että monikkolapset ovat erilaisia jo syntymästään lähtien. Toiset lapset ovat vaativampia ja toiset tyytyvät vähempään eli ovat ns. kiltimpiä lapsia. Tutkijoina pohdimme, kuinka vanhempien ja lasten luonne-erot ja temperamentit sopivat yhteen ja muokkaavat kiintymyssuhteen muodostumista. Vanhempien odotukset lapsia kohtaan vaikuttavat vuorovaikutustilanteissa. Keltinkangas-Järvisen (2003) mukaan ihmisen persoonallisuus kehittyy synnynnäisen temperamentin ja ympäristön vuorovaikutuksen tuloksena. Tähän vaikuttaa se, miten hyvin tai huonosti ympäristö ymmärtää ja tukee lapsen omaa temperamenttia ja miten hyvin ympäristön odotukset ja lapsen ominaislaatu sopivat yhteen. Temperamentin ymmärtäminen tarkoittaa yksilöllisyyden huomioon ottamista kaikessa kasvatuksessa. (Keltinkangas-Järvinen 2003, 11.) Kasvatuksen tehtävä on tehdä alunperin erilaisista ihmisistä riittävän samanlaisia, jota he voivat tulla toimeen keskenään (Keltinkangas-Järvinen ym. 2001, 1).

Vanhemmat pitivät lasten tasapuolista kohtelua ja huomioimista tärkeänä. Mannisen (2003) mukaan tutkimuksissa on voitu havaita, että vanhemmat suosivat toista kaksosta toisen kustannuksella. Äidit suosivat yleisesti toista lasta ainakin ensimmäisten vuosien ajan. Onkin voitu todeta, että neljän vuoden iässä suosikkikaksosella on vähemmän käyttäytymishäiriöitä ja korkeampi älykkyydosamäärä kuin toisella kaksosella. Näin siis kaksosten suhde vanhempiinsa kehittyy erilaiseen suuntaan, koska vanhemmat kokevat lastensa erilaiset käyttäytymispiirteet eri tavoin. Tämä on esimerkki siitä, miten erilaiset vuorovaikutussuhteet vaikuttavat lapsen psyykkisiin kehittymisedellytyksiin.

(Manninen 2003, 138.) Tulevina hoitotyöntekijöinä meidän tulisi pystyä huomiomaan tällaiset erityistilanteet sekä ohjata ja tukea vanhempia heidän kasvatustyössään.

Vanhemmat kokivat riittämättömyyttä ja totesivat, että arjen pyörittäminen vaatii heiltä tuplatyötä. Jokaisen perheen pitäisikin löytää juuri omalla kohdallaan sopivimmat arjen käytännöt. Hyviä vinkkejä perheet saavat vertaisryhmiltä. Jokaisen vanhemman tulisi tunnistaa omat voimavaransa ja tapansa toimia vanhempana. Kuten tutkimuksen perusteella voidaan todeta, on yksilöllisyyden tukeminen monikkolapsen kohdalla erittäin tärkeätä. Yksilöllisyydestä ja sen tukemisesta ei saisi kuitenkaan muodostua rasietta monikkovanhemmille. Heille ei saisi asettaa liian korkeita vaatimuksia lastensa kasvatuksen suhteen. Terve ja tasapainoinen vanhempi osaa tukea lapsensa yksilöllisyyttä luonnollisesti. Tietoa ja tukea he sen sijaan tarvitsevat haasteellisessa kasvatustehtävässään. (Matala 2006.)

Lapset ovat erilaisia jo syntymästään lähtien. Tutkijat korostavat, että monikkolasten keskinäinen suhde muokkaa suuresti heidän kehitystään. Monikkovanhemmat toivat esille huolen kaksosten välisen suhteen kiinteydestä. He pyrkivät tietoisesti järjestämään henkilökohtaista aikaa yhdelle lapselle ja tukemaan näin lapsia pärjäämään ilman toista. (ks. Manninen 2003, 142; Heinonen 2004, 59.)

Heinosen (2004) mukaan vanhemmat kokivat, etteivät he olleet saaneet tarpeeksi lastensa väliseen suhteeseen liittyvää tietoa, jota he olisivat tarvinneet vanhemmuutensa tueksi. Monikkovanhemmat odottivat konkreettista tietoa kaksoslasten hoitamisesta ja kasvattamisesta. Tietoa toivottiin oman jaksamisen tueksi ja helpottamaan arkea. (Heinonen 2004, 132 – 133.)

Elämme nykyisin suorituskeskeisessä yhteiskunnassa, jossa tuloksen teko tuntuu olevan tärkein tavoite. Tämän takia perheiden yhteinen aika on vähentynyt ja sosiaalinen tukiverkko kaventunut. Tamminen (2004) toteaaakin, että nykypäivä on romuttanut suurelta osin vauvan ja äidin ”rauhoitussajan”, minkä vuoksi varhainen vuorovaikutus on nykyisin alttiimpi ulkopuolisille riskeille kuin

sukupolvia sitten (Tamminen 2004, 109). Terveys 2015 –kansanterveysohjelman keskeinen tavoite on, että lasten hyvinvointi lisääntyy, terveydentila paranee ja turvattomuuteen liittyvät oireet ja sairaudet vähenevät merkittävästi vuoteen 2015 mennessä (STM 2001, 15). Hoitotyöntekijällä on hyvät mahdollisuudet tukea perheiden omaa toimintaa voimavarojensa lisäämiseksi. Tätä on esimerkiksi tietojen ja tietoisuuden lisääminen voimia antavista ja kuormittavista tekijöistä. Usein ulkopuolisen näkemykset ja kokemukset voivat auttaa perheitä huomaamaan, etteivät he ole yksin haasteidensa kanssa. (Lastenneuvolaopas 2004b, 2.)

9.2 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu

Laadullisen tutkimuksen ongelmana on luotettavuuden arviointi. Luotettavuuteen vaikuttavat materiaalin käsittelytapa ja tutkijan oma näkemys. Kullakin yksilöllä on omat kokemuksensa ja oma totuus. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan puhua siirrettävyydestä eli voidaanko tuloksia soveltaa samankaltaisessa toisessa tilanteessa. (Helakorpi 1999, 71.) Pyrimme tarkastelemaan opinnäytetyömme tutkimusaineistoa objektiivisesti, mutta on selvää, että omat näkemyksemme ja arvopohjamme vaikuttivat siihen.

Tutkijoina mietimme myös, oliko vastaajien määrä riittävä, jotta voisimme tehdä siitä laajempia johtopäätöksiä. Määräaikaan mennessä saapui 57 kpl (N=57) vastauksia, joista koostui tutkimusaineisto. Lukumäärä vaikuttaa mielestämme pieneltä verrattuna vuosittain syntyvien monikkolasten määrään. Tutkittuamme aiheeseen liittyvää alan kirjallisuutta, joka tuki esille tulleita tutkimustuloksia, tulimme siihen tulokseen, että vastauksia oli riittävästi ja niistä muodostui tarpeeksi kattava aineisto.

Opinnäytetyön tekijöinä koimme toisen tutkijan keräämän aineiston tutkimisen haasteellisena tehtävänä. Käsitellessämme toisen henkilön suunnittelemaa ja toteuttamaa tutkimuskyselyä ja -materiaalia ongelmana oli, ettemme päässeet työhön sisään samalla tavalla, kuin jos olisimme tehneet kysymykset itse. Jotta tutkimuksessa saataisiin selkeästi esille se, mitä haetaan, olisi kysymykset laadittava mahdollisimman tarkoiksi ja toisistaan erottuviksi. Näin saataisiin

selkeämpiä ja tarkempia vastauksia. Onnistuneen ja hyvän tutkimuksen perusta onkin onnistunut kysymysten laadinta. Tämän tutkimuksen kysymysten rajaaminen ei ollut aivan selkeää, mikä näkyi vastausten samankaltaisuutena. Hirsjärvi ja muut (2004) korostavat, että kysymysten laadintaan liittyy useita tärkeitä näkökohtia (Hirsjärvi ym. 2004, 187).

Perehdyimme tässä opinnäytetyössämme perusteellisesti siihen tietoperustaan, jonka näimme olevan tärkeää sekä keskeistä lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Halusimme tuoda opinnäytetyössämme esille niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat vanhempien mahdollisuuksiin tukea lastensa yksilöllisyyttä. Käsitelimme laajasti monikkolapsen ja –vanhemman välistä varhaista vuoro-vaikutusta, koska se on pohja yksilöllisyyden kehittymiselle. Tulevina hoitotyöntekijöinä monikkoperheen voimavaraisuuden tukeminen nousi keskeiseksi lähtökohdaksi opinnäytetyössämme. Hirsjärven ja muiden (2004) mukaan kirjallisuuskatsaus on tutkimuksen teoreettinen perusta. Katsauksen tarkoituksena on näyttää, mistä näkökulmasta ja miten asiaa on aiemmin tutkittu. (Hirsjärvi ym. 2004, 111, 112).

Tutkimuksessa pyydettiin vastaajaa muistelemaan lastensa ensimmäistä ikävuotta. Vastaajien lasten ikäjakauma kyselyyn vastattaessa oli 6 kk – 20 v. Osassa vastauksista ilmeni, ettei vanhempi kertonut yksilöllisen kasvun tukemiseen käytetyistä keinoista nimenomaan ensimmäisen ikävuoden aikana. Pohdimme, miten tämä mahdollisesti vaikutti tutkimustulokseen. Mikäli olisi haluttu nimenomaan tuoretta tietoa ja kokemusta, olisi kyselylomake pitänyt suunnata pienten monikkolasten vanhemmille.

9.3 Opinnäytetyön prosessin pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset

Olemme oppineet opinnäyteprosessimme aikana paljon laadullisesta tutkimuksesta, sen haasteellisuudesta ja objektiivisen näkökannan säilyttämisestä. Suhtautumisemme tieteellisiin tutkimuksiin on muuttunut kriittisemmäksi. Samoin lähdeluettelon sisältö on saanut toisenlaisen painoarvon tutkimuksen

pohjana. Mahdollisesti seuraavan kerran tutkimusta tehdessämme kiinnitämme erityistä huomiota tutkimuskysymysten laadintaan sekä kyselyn kohdentamiseen.

Opinnäytetyömme aikana saimme paljon hyödyllistä tietoa, joka tukee meitä tulevana hoitotyöntekijöinä perheen kokonaisvaltaisessa kohtaamisessa eri terveydenhuollon osa-alueilla. Yhteistyömme sujui hyvin ja pystyimme hyödyntämään työssämme aikaisempia kokemuksiamme. Aikataulun suhteen meillä oli aluksi kunnianhimoiset tavoitteet saada työ nopeammin valmiiksi, mutta tiukan opiskelutahdin myötä jouduimme joustamaan aikataulussa. Opinnäytetyö ei kuitenkaan pitkittänyt opintojamme.

Suomen Monikkoperheet ry:llä oli tarkoituksena koota myöhemmin kyselyn pohjalta opas, joka käsittelisi monikkolapsiperheiden ensimmäistä ikävuotta. Oppaan tekemisestä jouduttiin luopumaan Suomen Monikkoperheet ry:ssä tapahtuneiden henkilöstömuutosten vuoksi. Olemme kuitenkin hyödyntäneet vanhempien voimavaraistavia ajatuksia ja koonneet ne liitteeseen 5.

Jatkotutkimusaiheet voisivat olla seuraavanlaisia:

1. Missä vaiheessa monikkolapsia odottavat vanhemmat saivat ensitietoa monikkoperheistä.
2. Millaista tukea monikkovanhemmat toivovat saavansa terveydenhoitohenkilöstöltä.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén M. 2002. Lapsen aika. Porvoo: WSOY.

Alijoki, E. 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä.

Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita.

Cacciatore, R. 2006a. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa? Erityiskasvatus 1/2006. Viitattu 25.2.2007. [Http://www.sel.fi/lehti1/lehti.html](http://www.sel.fi/lehti1/lehti.html).

Cacciatore, R. 2006b. Kehu lapsi päivässä. Vantaan lauri. Viitattu 25.2.2007. [Http://www.vantaanlauri.fi/arkisto/2006/2006-09-28/ajankohtaista/Kehu lapsi paivassa](http://www.vantaanlauri.fi/arkisto/2006/2006-09-28/ajankohtaista/Kehu_lapsi_paivassa).

Friis, L., Eirola, R. & Mannonen, M. 2004. Lasten ja nuorten mielenterveystyö. Helsinki: WSOY.

Heinonen, K. 2004. Monikkovanhemmuuden ulottuvuuksia ja mahdollisuuksia. Kuopion yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Hoitotieteen laitos, Pro gradu tutkielma.

Helakorpi, S. 1999. Opinnäytetyö ja tutkimustoiminta ammattikorkeakoulussa. Hämeen Ammattikorkeakoulu. Opettajakorkeakoulun julkaisuja D:118. Hämeenlinna, 71.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10 p., osin uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Ivanoff, P., Risku, A., Kitinoja, H., Vuori, A. & Palo, R. 2006. Hoidatko minua? Lapsen, nuoren ja perheen hoitotyö. Helsinki. WSOY.

Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2003. Johdanto: Laadullinen tutkimusmetodologia hoitotieteellisen tiedon tuottamisessa. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.). Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY, 15.

Kalland, M. 2003. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 218 – 219.

Keltinkangas-Järvinen, L., Räikkönen, K. & Puttonen, S. 2001. Onko luonto oikeudenmukainen? Synnyttäminen temperamentti ja stressinsietokyky. Tieteessä tapahtuu 2001/1, 1 – 2.

Keltinkangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti – ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.

Kivijärvi, M. 2003. Äidin sensitiivisyys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 258.

Kumpula, U. (toim.). 2004. Asiakkaana monikkoperhe. Suomen Monikkoperheet ry. Jyväskylä, 12, 24 – 25, 37, 50 – 51, 81.

Kumpula, U. 2006. Elämä yllättää monikkoperheessä. Selvitys monikkoperheiden erityispiirteistä ja –tarpeista. Suomen Monikkoperheet ry. Viitattu 1.9.2006.

[Http://www.suomenmonikkoperheet.fi/selvitys%20erityistarpeista.pdf](http://www.suomenmonikkoperheet.fi/selvitys%20erityistarpeista.pdf).

Kumpula, U. 2007. Toiminnanjohtaja. Suomen Monikkoperheet ry. Sähköpostiviesti 15.3.2007.

Kurki, P.-L. 2001. Vauva, vanhemmat ja varhainen vuorovaikutus. Oulun yliopiston Studia generalia 2001. Viitattu 20.2.2007.

[Http://www.kotu.oulu.fi/avoin/ikaihmis/studia/arkisto/2001/01artikk](http://www.kotu.oulu.fi/avoin/ikaihmis/studia/arkisto/2001/01artikk).

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede Vol. 11, no 1/-99, 4.

Lastenneuvolaopas. 2004a. Vanhemman ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 25.2.2007.

[Http://www.ebm-guidelines.com/terveysportti/ekirjat.koti?p_db=Ino](http://www.ebm-guidelines.com/terveysportti/ekirjat.koti?p_db=Ino).

Lastenneuvolaopas. 2004b. Vanhemmuuden voimavarat muuttuneessa elämäntilanteessa. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 21.2.2007.

[Http://www.ebm-guidelines.com/terveysportti/ekirjat.Naytaartikkeli?p_artikkeli=Ino00033](http://www.ebm-guidelines.com/terveysportti/ekirjat.Naytaartikkeli?p_artikkeli=Ino00033).

Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.). Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY, 37.

Lounamaa, R. 2007. Ylilääkäri. Keski-Suomen keskussairaala. Lasten kaltoinkohtelu ja sen tunnistaminen. Luento 15.2.2007.

Lukkarinen, H. 2003. Ihmisten kokemukset hoitotieteellisenä tutkimusilmionä: Fenomenologinen lähestymistapa. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.). Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY, 116.

Manninen, H. 2003. Kilpailu äidin rakkaudesta – kaksoset ja varhainen vuorovaikutus. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.). Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 125 – 131, 135 – 137, 142, 146, 148 – 149.

Matala, T. 2006. Järjestösihteeri. Suomen Monikkoperheet ry. Haastattelu 16.8.2006.

Mesiäislehto-Soukka, H. 2005. Perheenlisäys isien kokemana – fenomenologinen tutkimus. Väitöskirja. Oulun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos. Viitattu 27.2.2007.
[Http://herkules.oulu.fi/isbn9514277260/isbn9514277260.pdf](http://herkules.oulu.fi/isbn9514277260/isbn9514277260.pdf).

Moilanen, I. 2004. Monikkolapset. Teoksessa Moilanen, I., Räsänen, E., Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.). Lasten- ja nuorisopsykiatria. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 73, 74 – 77.

Munter, H. 1998. Minä muiden kanssa: minuuden sosiaalinen synty. Teoksessa Lyytinen, P., Korhokangas, M. & Lyytinen, H. (toim.). Näkökulmia kehityspsykologiaan, Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 75.

Mäntymaa, M. & Tamminen, T. 1999. Varhainen vuorovaikutus ja lapsen psyykkinen kehitys. Duodecim 1999; 115: 2447-53. Viitattu 25.2.2007.
[Http://www.terveysportti.fi/terveysportti/dlehti2.koti](http://www.terveysportti.fi/terveysportti/dlehti2.koti).

Mäntymaa, M., Luoma, I., Puura, K. & Tamminen, T. 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Viitattu 25.2.2007.
[Http://www.ebm-guidelines.com/terveysportti/dlehti2.koti](http://www.ebm-guidelines.com/terveysportti/dlehti2.koti).

Mäntymaa, M. 2006. Early Mother-Infant Interaction. Determinants and Predictivity. Tampere University Press. Väitöskirja. Tiivistelmä, 1 – 2. Viitattu 20.2.2007. [Http://acta.uta.fi/teos.phtml?10841](http://acta.uta.fi/teos.phtml?10841).

Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Pelkonen, M. & Hakulinen, T. 2002. Voimavaroja vahvistava malli perhehoitotyöhön. Hoitotiede Vol. 14. no 5/-02, 202.

Pelkonen, M. & Hakulinen, T. 2004. Voimavaranäkökulma lapsiperheisiin. Itä-Suomen lääninhallituksen koulutuspäivä. 13.1.2004. Viitattu 11.9.2006.
[Http://www.laaninhallitus.fi/lh/ita/soster/home.nsf/pages/1164A6AE83742415C2256C6100487719/\\$file/Pelkonen&Hakulinen.pdf](http://www.laaninhallitus.fi/lh/ita/soster/home.nsf/pages/1164A6AE83742415C2256C6100487719/$file/Pelkonen&Hakulinen.pdf).

Penninkilampi-Kerola, V. 2006. Implications of co-twin dependence for twins' social interactions, mental health and alcohol use. A follow-up study of Finnish twins from adolescence to early adulthood. University of Helsinki.

Punamäki, R.-L. 2002. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 178, 181.

Puura, K. 2001. Vauvan depressio. Duodecim 10/2001, 1116 - 1118, 1120. Viitattu 20.2.2007.

[Http://www.terveysportti.fi/terveysportti/dlehti2.koti/articles/D92283.htm](http://www.terveysportti.fi/terveysportti/dlehti2.koti/articles/D92283.htm).

Puura, K., Tamminen, T., Mäntymaa, M., Virta, E., Turunen, M.-M. & Koivisto, A-M. 2001. Lastenneuvolan terveydenhoitaja vauvaperheen tuen tarpeen havaitsijana. Suomen Lääkärilehti 56, 47/2001, 4855, 4860 – 4861.

Sinkkonen, J. 2003. Kiintymyssuhteen häiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 152, 168.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2001. Terveys 2015 – kansanterveysohjelmasta. Valtioneuvoston periaatepäätös. Julkaisuja 2001:4. Helsinki.

Stakes 2006. Hedelmättömyyshoidot. Hedelmöityshoitotilastot 2004 ja ennakkotiedot 2005. Julkaistu 28.4.2006. Päivitetty 16.6.2006. Viitattu 2.3.2007.

[Http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lisaantyminen/hoidot/index.htm](http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lisaantyminen/hoidot/index.htm).

Stakes, Tilastotiedote 21/2005. Synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2004. Viitattu 11.9.2006. Sivusto luotu 12.10.2005.

[Http://www.stakes.fi/NR/rdonlyres/702BDD53-EB53-4060-A8B2-67E925918C88/0/Tt21_05.pdf](http://www.stakes.fi/NR/rdonlyres/702BDD53-EB53-4060-A8B2-67E925918C88/0/Tt21_05.pdf).

Suomen Monikkoperheet ry. Viitattu 1.9.2006.

[Http://www.suomenmonikkoperheet.fi/tietoa.php](http://www.suomenmonikkoperheet.fi/tietoa.php).

Taipale, V. 1998. Lasten mielenterveystyö. Helsinki: WSOY.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vanhempi lapsen itsetunnon kehittymisen tukena. 2007. MLL Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Viitattu 11.3.2007.

[Http://vanhemmat.mll.fi/hoivaan_ja_kasvatan/vanhempi_lapsen_itsetunnon_kehityksen_tukena.php](http://vanhemmat.mll.fi/hoivaan_ja_kasvatan/vanhempi_lapsen_itsetunnon_kehityksen_tukena.php).

Åstedt-Kurki, P. & Nieminen, H. 1997. Fenomenologisen tutkimuksen peruskysymykset hoitotieteessä. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. (toim.). Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Helsinki: WSOY, 152 -153.

LIITTEET

Liite 1. Kysely monikkolapsiperheiden ensimmäisestä ikävuodesta

Kasvatus

34. Muistele monikkolastesi ensimmäistä ikävuotta ja merkitse käsitystäsi/mielipidettäsi vastaava numero.

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
a. Minusta on tärkeää antaa monikkolapsilleni yksilöllistä aikaa	1	2	3	4
b. Minulla on riittävästi aikaa antaa monikkolapsilleni yksilöllistä huomiota	1	2	3	4

35. Pidätkö tärkeänä, että monikkolapsenne erottuvat toisistaan

- a. Kyllä   b. Ei

36. Perustelisitko vastauksesi

37. Millaisia keinoja perheessäsi on käytetty erottamaan lapset toisistaan?

38. Millaisia keinoja perheessänne on käytetty tukemaan lasten yksilöllistä kasvua?

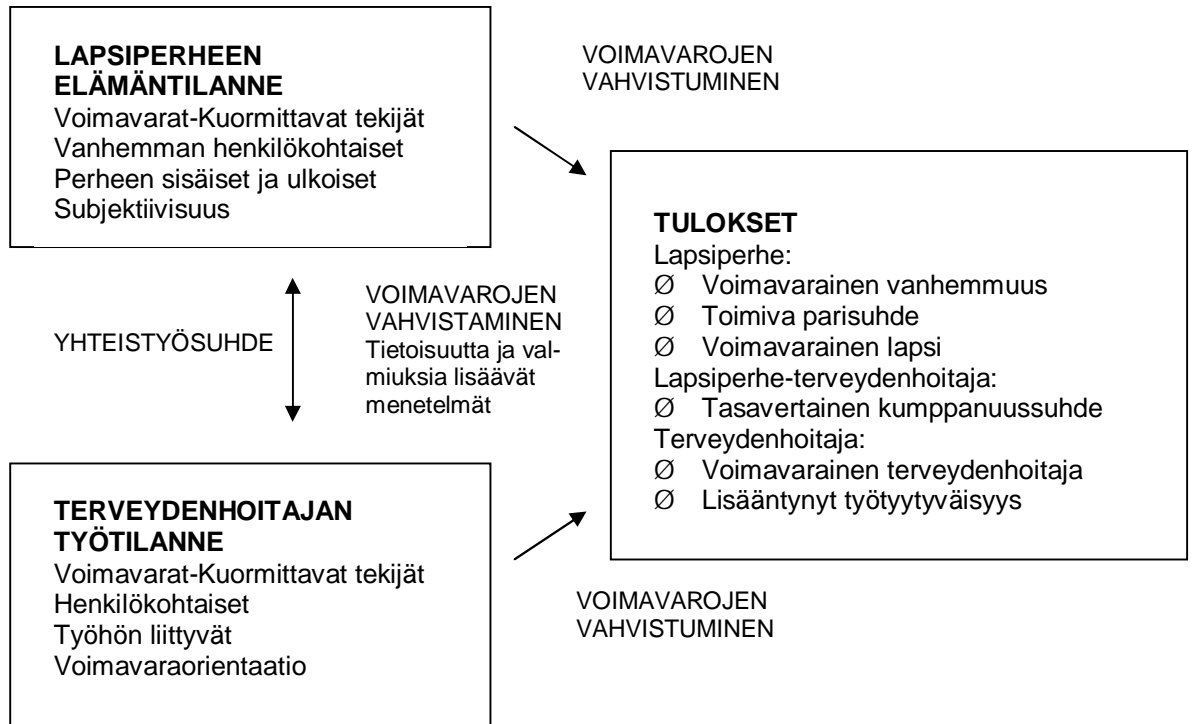
39. Millaisia erityispiirteitä monikkolasten kasvatuksessa mielestäsi on?

40. Miten kuvailisit monikkolapsienne välistä suhdetta ensimmäisen ikävuoden aikana?

41. Mitä muuta haluaisit kertoa monikkolapsien kasvatukseen liittyvistä asioista (esimerkiksi vinkkejä tuleville monikkovanhemmille)?

Liite 2. Pelkosen ja Hakulisen (2002, 207) voimavaroja vahvistava malli perhehoitotyöhön

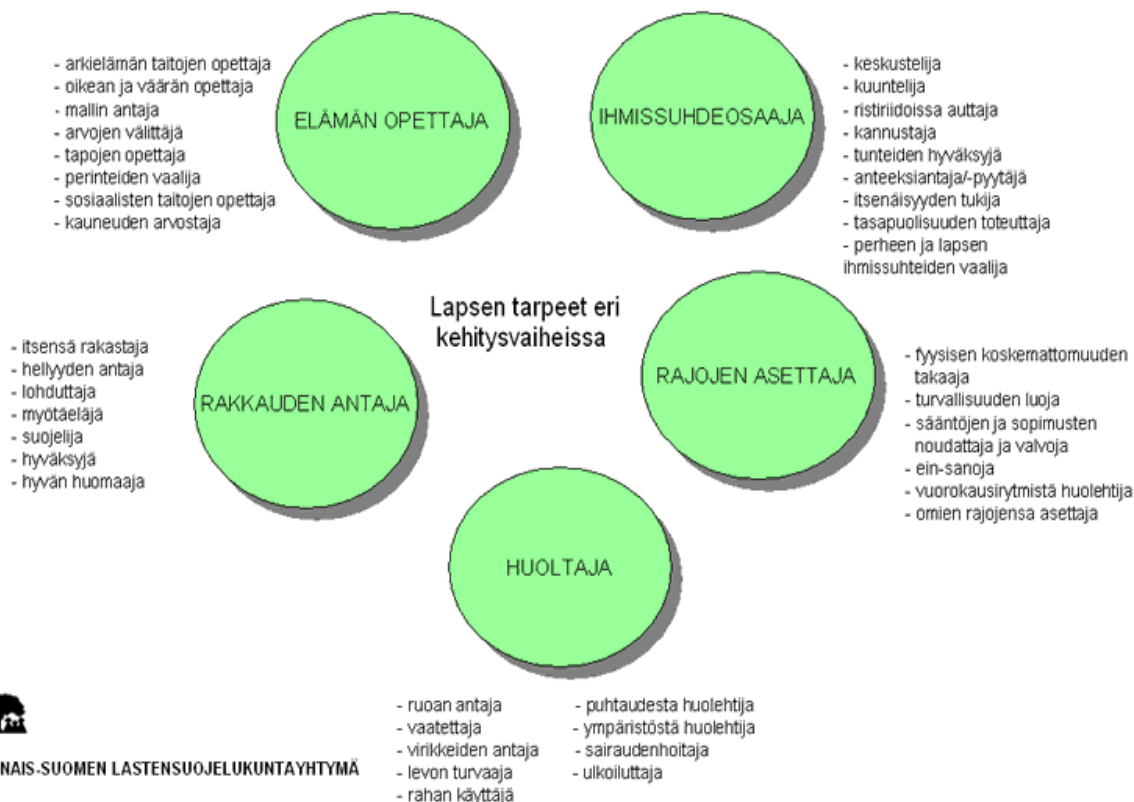

Liite 3. Vanhemmuuden ja parisuhteen roolikartat

<http://www.vslk.fi/rolematrix/vanhemmuus.html>,
<http://www.vslk.fi/rolematrix/parisuhde.html>

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta

Parisuhteen ROOLIKARTTA

Parisuhteen viisi keskeistä osa-aluetta

Liite 4. Monikkolasten yksilöllisen kasvun tukemiseen käytetyt keinot

Pelkistetty ilmaus

Alaluokka

- Molemmat tekevät välillä omia juttujaan
- Yritämme ottaa välillä vain toisen mukaan
- Mummolassa yökylässä eri aikaan
- Kirjasto- ja kauppareissuja erikseen
- Käydään jossakin aina yhden lapsen kanssa
- Yksilöllistä aikaa
- Lapset ovat olleet yksin kummiensa luona
- Jokaisella lapsella oma äiti/isä-päivä, jolloin pääsee yksin isän tai äidin kanssa kirjastoon
- Toinen lapsi välillä toisen vanhemman mukana
- Yksitellen reissuja kauppaan
- Yleensäki antamalla molemmille sitä omaa aikaa
- Kaikenlainen puuhailu yksitellen vain toisen kanssa
- Pyritään antamaan molemmille ”yksilöaikaa”
- Molemmat pääsevät aina välillä reissuun yksinkin
- Päässeet isovanhemmille ja kummeilleen hoitoon yksitellen
- Omat huomionhetket vanhempien kanssa
- Pysin viettämään kummankin kanssa aikaa myös kahdestaan, ilman veljeä
- Olen ottanut yhden lapsen kerrallaan mukaan muun muassa kauppaan joskus

Omaa aikaa

- Erilaisia vaatteita
- Vaatteet ovat eri värisiä
- On omat vaatteet joita ei koskaan laiteta toiselle
- Pojalla on ollut autot ja tytöllä nuket
- Ei osteta kahta samanlaista
- Lahjat mieltymysten mukaan
- Lelut ja muut tavarat aina kummankin oman mieltymyksen mukaan

Erilaiset vaatteet ja tavarat

- Lapsia puhutellaan eri nimillä, ei tyylisiin kaksoset
- Tulevaisuudessa emme markkinoida, että ovat kaksosia, vaan veljeksiä
- Käytetään molemmista omaa nimeä
- Pyritään puhumaan yksikössä ja heitä omalla nimellään
- Lapsille puhuttaessa yritetään välttää tapaa, jolloin molempien lasten nimet sanotaan peräkanaan
- Puhuttelemme lapsia aina nimeltä, ei koskaan kaksosiksi

Omat nimet

- Lapset on pyritty ottamaan huomioon yksilöllisinä persoonina
- Huomioimme kumpaisenkin omana yksilönään
- Vahvistamalla omia yksilöllisiä piirteitä

Persoonallisuuden huomioon-ottaminen

Pelkistetty ilmaus

- Pyritty huomioimaan yksilölliset tarpeet
- Ottamalla heidän tarpeet ja mieltymä huomioon yksilöinä
- Huomioidaan tarpeet luonteen mukaan
- Heidän omaa rytmiä kunnioitetaan

- Omien vahvojen piirteiden tukeminen
- Olen pyrkinyt ottamaan huomioon luonne-erot

- Tukemaan lasten yksilöllisiä kiinnostuksen kohteita
- Molempien kiinnostuksen kohteita pidetään tärkeänä
- Rohkaistu lasta siinä, minkä kokee mielenkiintoiseksi
- Seuraamalla lapsen mielenkiinnon kohteita
- Huomioidaan molempien omat mielenkiinnon kohteet
- Yritämme huomioida lasten toiveet

- Leikitään kunkin lapsen kanssa hänen motoriselle ym. kehitykselle sopivia leikkejä
- Olemme tukeneet kumpaakin siinä mitä he ovat juuri oppimassa tai oppineet
- Mennään lapsen tahdissa
- Kannustettu omien taitojen mukaan

- Annettu toisen leikkiä omissa oloissaan
- Jos toinen ei halua syödä, niin ei ole tuputettu
- Nyt on selvinnyt jo luonteenpiirteitä (esim. musikaalisuus toisella), jonka perusteella on keksitty mieleisiä leluja

- Samat rajat ja säännöt
- Kannustetaan molempia tasapuolisesti
- Pyritty tukemaan jokaista lasta erikseen
- Molemmat saavat valita vuorollaan mitä haluavat leikkiä

- Kummallakin lapsella omat kummit

- Ei mitään erityistä
- Hyvin vähän ollaan lapsia toisistaan vielä esim. erotettu
- Tähän mennessä hyvin vähän, kun ovat vielä niin pieniä

Alaluokka

Tarpeiden huomiointi

Luonteenpiirteiden tukeminen

Mielenkiinnon kohteiden huomiointi

Oppimisen tukeminen kehitysvaiheen mukaan

Toimintaa erikseen

Tasapuolisuus

Omat sosiaaliset kontaktit

Ei erityisiä keinoja

Alaluokat

- Omaa aikaa
- Persoonallisuuden huomioonottaminen
- Luonteenpiirteiden tukeminen
- Mielenkiinnon kohteiden huomiointi
- Tarpeiden huomiointi
- Tasapuolisuus
- Erilaiset vaatteet ja tavarat
- Omat nimet
- Oppimisen tukeminen kehitysvaiheen mukaan
- Toimintaa erikseen
- Omat sosiaaliset kontaktit
- Ei erityisiä keinoja

Yläluokat

Yksilöllinen aika

Yksilöllisyyden huomioiminen

Ulkoiset erottamiskeinot

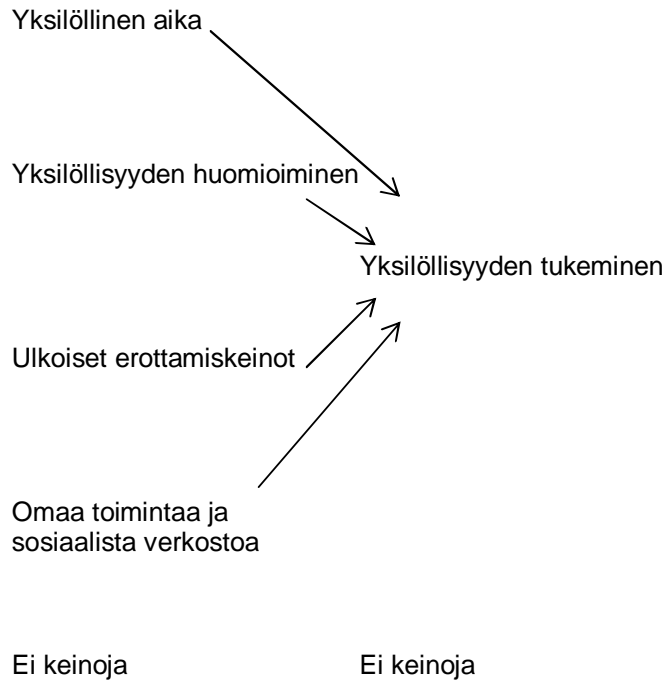
Omaa toimintaa ja sosiaalista verkostoa

Ei keinoja

Kokoava käsite eli pääluokka

Yksilöllisyyden tukeminen

Ei keinoja

Liite 5. Monikkovanhempien vinkkejä ja ajatuksia tuleville monikkovanhemmille (suoria lainauksia)

- Antakaa lasten olla omanlaisiaan
- Älkää vertailko esim. taitoja
- Tervettä maalaisjärkeä ja luovuus käyttöön
- Toiset monikkoperheet ovat hyvä vertaistuki
- Siinä ne kaksoset ovat lapsia, missä muutkin
- Yksilöllisyyden korostaminen ei ole mikään itseisarvo
- Kannattaa välillä viettää aikaa vain yhden lapsen kanssa
- On erittäin antoisaa olla monikkovanhempi, ainutlaatuisuudesta kannattaa nauttia
- Luulin, että me kasvatamme heitä mutta kyllä se on toisinpäin
- Päivä kerrallaan
- Pyydä apua, jos et jaksa
- Pitäkää huoli myös omasta jaksamisestanne
- Pitää rohkaista hiljaisempaa osapuolta
- Jaa huomiota molemmille tasaisesti
- Älkää hyvä jumala pukeko lapsia samoihin vaatteisiin
- Tsemppiä vaan me ollaan erikois asemassa
- Pitäkää heidät omana itsenään ja huomioikaa heidän tarpeensa. Monikoilla on molemmilla monesti se oma vahvuus tuokaa sitä esiin ja luotsakkaa elämässä eteenpäin
- Kasvatus olisi ehkä aiheellista ulottaa myös lähipiiriin (esim. isovanhempiin), jotta he tietäisivät miten kohdella monikkolapsia (huomioiminen merkkipäivinä, kutsuminen nimellä, vertailu jne.)
- Yleiset hyvät kasvatuskäytännöt. Kaksosuus on voimavara, kunhan voimat jaetaan oikein!
- Hyvät hermot
- Kasvatusvinkkejä saa kokeneemmilta monikkovanhemmilta

Liite 6. Opinnäytetyön yhteistyösopimus/lupa-anomus

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
 Sosiaali- ja terveysala
 Opinnäytetyöryhmä
 Lukuvuosi 2006-2007

1/2

OPINNÄYTETYÖN YHTEISTYÖSOPIMUS / LUPA-ANOMUS

Olemme Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita. Pyydämme lupaa toteuttaa opinnäytetyötämme yhteisössänne.

Opinnäytetyön aihe/nimi

Monikkolasten yksilöllisyyden tukeminen ensimmäisen ikävuoden aikana
 ”Tunnenhan minäkin sinut, miksi sinä et tiedä kuka minä olen?”

Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tarkoituksena on työstää monikkoperheiltä kerättyä tietoa liittyen lasten yksilöllisyyden tukemiseen, jotta pystyttäisiin tukemaan perheiden voimavaraisuutta.

Opinnäytetyön arvioitu valmistumisajankohta

Tammikuu 2007

Opinnäytetyön tekijät sitoutuvat

Luovuttamaan valmiin opinnäytetyön Suomen Monikkoperheet ry:n käyttöön.

Opinnäytetyön suunnitelma on hyväksytty

23.9.2005

Ohjaavat opettajat

Marjatta Markkanen ja Maritta Pohjolainen

Opinnäytetyön yhteistyötaho

- Hyväksyn opinnäytetyön tekemisen yhteisössämme ja sitoudumme
 (esim. ohjaamaan opinnäytetyön tekijää, avustamaan materiaalikulussa)
 Pienimuotoiseen ohjaamiseen sekä valmiin työn lukemiseen ja
 pienimuotoiseen kommentointiin. Kustannuksiin emme osallistu.

Opinnäytetyön tekijät veloitetaan (esim. raportoimaan yhteistyötaholle)
 Kertomaan työn edistymisestä ja toimittamaan valmis työ sähköpostitse
 Suomen Monikkoperheet ry:lle (lehtiartikkeli).

- En hyväksy opinnäytetyön tekemistä yhteisössämme, miksi
-

Tarvitaanko muita lupa-anomuksia ei kyllä, mitä

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Opinnäytetyöryhmä
Lukuvuosi 2006-2007

2/2

Paikka ja aika 16.8.2006

Tiina Matala
Yhteistyötaho
TIINA MATALA
JÄRJESTÖSIHTEERI
SUOMEN MONIKKOPERHEET RY

Marjatta Markkanen
Ohjaava opettaja
MARJATTA MARKKANEN MARITTA POHJOLAINE

Paikka ja aika / .

Susanna Niggård
Opinnäytetyön tekijä

Yhteystiedot

Susanna Niggård
Opinnäytetyön tekijä

Yhteystiedot